

Senter for
hav og Arktis

Samarbeid i norske havnæringar

- en status om sameksistens i det blå

UiT Norges
arktiske universitet

Forord

I en tid hvor tilliten i samfunnet utfordres, er prosesser som skaper tillit viktigere enn noensinne. Skal man oppnå god balanse mellom bevaring og verdiskaping, bærekraftige havnæringene – må tilliten mellom aktørene være god. Sivilsamfunnets evne til samhandling er også viktig for å styrke totalberedskapen.

Økosystemene i havet er under press, blant annet fra klimaendringer, forurensning og høsting. Samtidig har Norge forpliktet seg til bevaring av 30 % av havområdene. Det stiller store krav til samarbeid og sameksistens mellom havnæringene. Denne rapporten ser nærmere på samarbeid og kjennetegn på god sameksistens, og hvordan dette kan bidra til rike og rene hav.

Vi har gjennomført en spørreundersøkelse blant brukerne av havet med søkelys mot tillit, samarbeid, konflikt og tilpasninger. Videre er det gjort dybdeintervjuer med sentrale representanter for havnæringene, miljøorganisasjoner og Kystvakten. Basert på det brede tilfanget av informasjon har Senter for hav og Arktis kartlagt viktige faktorer for god sameksistens. Vår ledestjerne i arbeidet har vært at fellesskapet skal komme styrket ut og at havnæringene kan bidra til verdiskaping, bevaring, sikkerhet og beredskap, og livskraftige samfunn.

Til slutt staker vi ut kursen for å sikre god sameksistens. Hvor et felles kunnskapsgrunnlag, en dynamisk og tilpassningsdyktig forvaltning, iverksetting av lokale, nasjonale og internasjonale forpliktelser samt styrking av livskraftige kystsamfunn er de fire områdene vi har valgt å framheve.

Vi håper du har glede av å lese rapporten!

Jan-Gunnar Winther
direktør
Senter for hav og Arktis

Sammendrag	5
Innledning	7
Rapportens formål og hensikt	7
Behovet for statusoppdatering	7
Ny tid, økende behov for samarbeid og sameksistens	7
Sameksistensbegrepet	8
Sameksistensmatrise	8
Sameksistens og bærekraft sammenheng	10
Hva er samarbeid?	11
Hovedfunn	13
De fleste sektorer har høy tillit til andre	13
Alle opplever at de må tilpasse seg mye	15
Høy grad av samarbeid med andre aktører og høy grad av tillit samsvarer med hverandre	19
Lav grad av samarbeid og høy grad av konflikt samsvarer med hverandre	20
Alle sektorer forventer at samarbeid har stor betydning for egen utvikling	22
Respondenter som samarbeider om tjenester eller infrastruktur rapporterer høyere tillit	24
Små bedrifter samarbeider tilsynelatende mindre enn større bedrifter	25
Store bedrifter opplever et lavere konfliktnivå enn mindre bedrifter	28
Oppsummering av funn og hovedkonklusjoner	33
Veien videre	33
Felles kunnskapsgrunnlag	33
Dynamikk i havnæringene stiller nye krav til forvaltningen	35
Imøtekomme lokale, nasjonale og internasjonale forpliktelser	36
Levende samfunn langs kysten skaper trygghet	37
Referanser	39

Sammendrag

Sameksistens er et vidt begrep som brukes og defineres ulikt. Denne rapporten tar sikte på å skape en felles forståelse for begrepet, og utforsker de underliggende dimensjonene, som samarbeid, tillit, konflikt og tilpasninger.

På et generelt nivå har de fleste havnæringene et høyt tillitsnivå. Dette er noe som sammenfaller med statusen meldt i rapporten Sameksistens og bærekraft i det blå – Rapport 1: Status¹ i 2020. Fortsatt er det en utpreget opplevelse av at alle sektorene etterstreber å tilpasse seg andre, men opplever i mindre grad at andre gjør det samme. Hvor mye hver sektor opplever å tilpasse seg andre sektorer varierer. For å motvirke den opplevde asymmetriske graden av tilpasning vil kjennskap til hverandres innsats for tilpasning, formål og ønsker spille en viktig rolle.

Det ser ut til at gjensidig kontakt mellom aktører i form av samarbeid kan være en måte å gjøre det på. Rapporten peker på at økt tillit og økt grad av

samarbeid med andre aktører i samme sektor henger sammen. En mulig forklaring kan være at for å samarbeide må aktørene ha en relasjon. For å opprettholde en relasjon må man snakke sammen. Dialog fører til økt forståelse og kunnskap for andres perspektiver, ståsted og hensikt, noe som kan være med å bygge tillit. I motsatt tilfelle, mangelen på relasjoner, dialog og gjensidig forståelse kan gi grobunn for konflikter. Spesielt viser analysene i rapporten at mangelen på en *felles enighet om kunnskapsgrunnlaget* i en sak er kilde til økt konflikt og utfordrer god sameksistens.

Samlet sett vurderer havnæringene at samarbeid er viktig for den fremtidige utviklingen av egen sektor. Aktører har ulike syn på hva samarbeid er definert som. Store og mellomstore bedrifter samarbeider mer med andre, men noen funn peker mot at små bedrifter samarbeider mye med egen sektor. Sett under ett, har havnæringene i Norge god sameksistens og gode forutsetninger for positiv utvikling.

Innledning

Rapportens formål og hensikt

Denne rapporten har som formål å skissere status for sameksistens i havnæringene per 2024/2025, som en oppfølging av Senter for hav og Arktis sitt arbeid om sameksistens i havet i 2020.

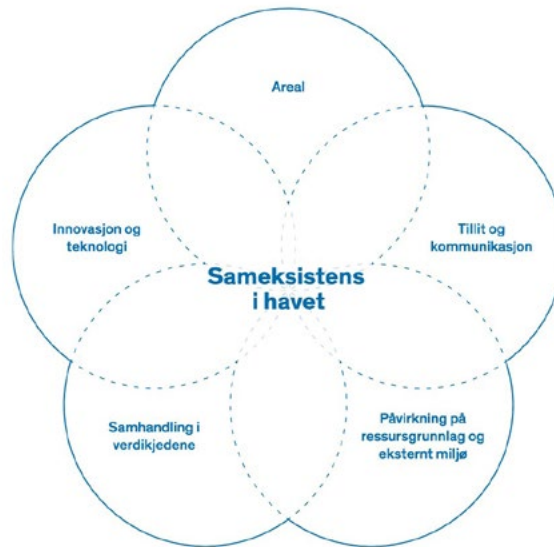
Med bred deltakelse fra de ulike havnæringene gjennom intervjuer og spørreundersøkelse ønsker vi at denne sammenstillingen av analyser, resultater og opplevd situasjonsforståelse kan belyse utfordringer og styrker knyttet til sameksistens, samarbeid og tillit i havet. Med mål om å belyse de ulike næringene sin opplevelse av utfordringer håper vi at rapporten skal være et nyttig utgangspunkt for videre utarbeidelse av tiltak for å fasilitere økt samarbeid og tillit for å bidra til god sameksistens blant næringsaktører i havet.

Behovet for statusoppdatering

Hovedbudskapet fra Sameksistens og bærekraft i det blå – Rapport 1: Status¹ i 2020, heretter omtalt som Rapport 1 er at god sameksistens krever god tillit, dialog og kommunikasjon, samt at ulike aktører har lik forståelse av kunnskapsgrunnlaget som brukes for å ta beslutninger. Ved å spørre havnæringene om blant annet grad av tillit og samarbeid gir denne rapporten en statusoppdatering på forutsetningene for god sameksistens i havet.

For å gi et bilde av sameksistens status i 2020 gjengis hovedfunnene fra Rapport 1 her:

- Overordnet er sameksistensen i havet god.
- Sameksistens til havs foregår på flere plan, og handler om mer enn kun areal. Noe som blir illustrert i Figur 1.
- De fleste havområdene brukes av flere aktører og det er stor grad av overlapp mellom næringene i bruken av arealene.
- Næringene har stor grad av overlappende disponibelt areal i havet.
- Havnæringene er de fremste i Norge til å samarbeide om teknologi.

Figur 1 viser de fem dimensjonene som ble identifisert til å inngå i sameksistens i havet i Senter for hav og Arktis sin tidligere rapport "Sameksistens og bærekraft i det blå - Rapport 1: Status".

- Det er ikke samsvar mellom opplevelsen av negativ påvirkning fra andre aktører og den reelle negative påvirkningen på havet.
- Ulike tolkninger og ulik oppfatning av kunnskapsgrunnlag skaper utfordringer for sameksistens.
- Det er stor bredde i forståelse og bruk av bærekraftsbegrepet.
- God sameksistens er viktig for verdiskapning og bærekraft i fremtiden.

Ny tid, økende behov for samarbeid og sameksistens

Tidligere ble havet primært brukt til transport, reise og matauk. I dag er det et økende antall havnæring som benytter seg av de samme arealene. Økt tilstedeværelse av flere ulike typer for næringene fører til nye former for overlapp i både bruk av areal, men også påvirkning på ressursgrunnlaget og eksternt miljø. Selv om Norge allerede har fungerende sektorvise forvaltningssystemer og helhetlige forvaltningsplaner vil det være et økende behov for å proaktivt finne sammen om gode løsninger for både næringsliv, samfunn og natur.

Samtidig, preger den teknologiske utviklingen samfunnet på nye måter, hvor spesielt kunstig intelligens og algoritmestyrte sosiale medier er med på å skape nye sosiale dynamikker, med blant annet ekkokammer og økt polarisering som fryktede konsekvenser.

Klimaendringer endrer også havets kjemi og temperatur. Et varmere og surere hav vil føre til store endringer i havet slik vi kjenner det i dag. Arter vil flytte seg nordover, arter vil forsvinne, og med økt hyppighet og varighet av marine hetebølger vil det få store konsekvenser for livet i havet. Samarbeid mellom havnæringene kan være en god strategi for å tilpasse seg de globale utfordringene som rammer lokalt.

I tillegg er det geopolitiske landskapet i endring, noe som stiller nye krav til sikkerhet og beredskap. For å sikre Norge i en ny tid, har regjeringen i sin langtidsplan for forsvarssektoren, Forsvarsløftet – for Norges trygghet², økt bevilgningene for å sikre økt aktivitet og utvidelse av eksisterende baser. Videre er det forventet at forsyningsikkerhet av mat og tjenester vil få et økt fokus og prioritet i tiden fremover. En slik omstilling vil muliggjøre nye former for samarbeid, og god sameksistens vil være avgjørende for å lykkes.

Gitt økende arealkrevende målsetninger, en natur i endring og endrede sikkerhetspolitiske og sosiale forhold er det behov for å se hvordan dette påvirker samarbeid og tillit mellom havnæringene, og dermed bidra til å kartlegge status for sameksistens til havs per 2024/2025. Spørsmålet blir da, hva er sameksistens?

Sameksistensbegrepet

Sameksistens kan forstås på flere måter. I sin mest grunnleggende, deskriptive form viser begrepet til at to eller flere parter eksisterer i samme rom og/eller tid^{3,4}. Dette er en nøytral tilstand som ikke innebærer intensjoner, gjensidighet eller samarbeid – det er rett og slett noe som oppstår når ulike aktører eksisterer på samme området. Denne deskriptive forståelsen omfatter også ikke-samtidig bruk av samme areal, så lenge partene påvirker hverandres mulighetsrom over tid gjennom spor, endringer, infrastruktur, reguleringer eller økologiske effekter. Her er sameksistens et grunnvilkår: en faktisk deling av rom som skaper rammer for mulige relasjoner.

I praktisk språkbruk får likevel begrepet ofte en normativ betydning. «God sameksistens» brukes gjerne om forhold preget av respekt, gjensidig forståelse, koordinering eller konfliktløsning. Dette er ikke en del av den deskriptive definisjonen, men en vurdering av kvaliteten på relasjonen mellom partene. Normativ bruk av begrepet kan dermed skjule at sameksistens også kan være dårlig, asymmetrisk eller konfliktfylt, eller helt uten interaksjon utover det romlige felleskapet. Det er viktig å skille mellom disse to tilstandene: sameksistens som et faktum, og god sameksistens som en ideell tilstand.

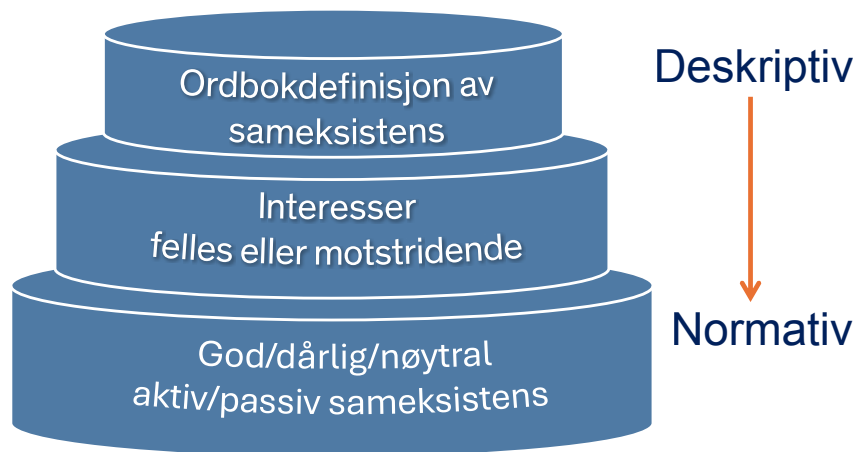
En metafor om et naboskap er nyttig for å illustrere den normative bruken av sameksistens. De fleste har erfaring med naboer som enten samarbeider, ignorerer hverandre eller skaper konflikt. Metaforen tydeliggjør hvordan holdninger og handlinger kan forme relasjoner innenfor et delt rom. Samtidig er metaforen begrenset. Den forutsetter sosiale normer og gjensidig forståelse – elementer som ikke nødvendigvis finnes i alle former for sameksistens. Naturen er uten samhandlingsevne og passer ikke inn i naboskapsmetaforen. Samtidig er naturen premissgivende for vår aktivitet i havet, for å ha god sameksistens med naturen må vi forstå og hensynta naturens tilstand og behov.

Derfor er det analytisk nyttig å la sameksistens være den deskriptive basen – den romlige delingen – og deretter undersøke hvordan parter forholder seg til denne delingen: aktivt eller passivt, med overlappende eller sprikende interesser. Først da kan vi si noe om kvaliteten på relasjonen, og om potensialet for samarbeid og konflikt.

Figur 2 illustrerer hvordan den normative, og typiske, bruken av sameksistensbegrepet er bygd opp av en ordbokbetydning og aktørers forskjellige interesser. Det er riktig å bruke sameksistensbegrepet både i sin ordbokbetydning og sin normative form, men i denne rapporten vil vi bruke den normative formen.

Sameksistensmatrise

For å konkretisere hva som kjennetegner former av aktiv, passiv, god, nøytral og dårlig sameksistens lager vi en matrise med hva aktører kan gjøre som kan kategoriseres i en form for sameksistens.

Figur 2 viser at sameksistens kan brukes i en snever og videre forstand.

Tabell 1 viser eksempler på kjennetegn ved ulike former for sameksistens.

	Passiv	Aktiv
God	<p>Begge kan eksistere side om side i rom og/eller tid uten problemer</p> <p>Tar ansvar for eget avfall</p> <p>Påvirker ikke ressursgrunnlag negativt</p> <p>Har tillit til andre aktører</p>	<p>Tar hensyn</p> <p>Tilrettelegger og tar et utvidet ansvar</p> <p>Påvirker ikke ressursgrunnlag negativt</p> <p>Har tillit til andre aktører</p> <p>Kommuniserer og samarbeider med andre for å vedlikeholde eller forbedre relasjonen</p>
Nøytral	<p>Eksisterer side om side uten å påvirke hverandre verken negativt eller positivt</p>	<p>Eksisterer og kommuniserer side om side uten å påvirke hverandre verken negativt eller positivt</p>
Dårlig	<p>Påvirker hverandre negativt</p> <p>Mistillit til andre aktører</p> <p>Påvirker ressursgrunnlag negativt</p> <p>Tar ikke ansvar for eget avfall</p>	<p>Fortrenger med vilje</p> <p>Forsøpler med vilje</p> <p>Påvirker ressursgrunnlag negativt</p> <p>Saboterer for og sverter andre aktører</p>

Norges Fiskerihøgskole ved UiT Norges arktiske universitet - Daniel Jensen

Daniel Jensen, stipendiat ved Norges Fiskerihøgskole ved UiT – Norges arktiske universitet, reflekterer over begrepet “sameksistens” og hvordan bruken av det har utviklet

seg de siste 15 årene. Han påpeker at begrepet er blitt vanlig å bruke i sammenheng med diskursen om industrialiseringen av havet, utviklingen av blå økonomi og grønn omstilling, samt konkurransen om areal. I denne sammenhengen assosieres som regel begrepet med behovet for praksiser og prosesser som oppleves som positive for involverte aktører i en gitt situasjon.

Likevel, ifølge Daniel er begrepet fundamentalt sett nøytralt; å eksistere sammen blir et automatisk utfall av at flere aktører benytter seg av samme hav- og kystområder. Sameksistens til havs har med andre ord eksistert i lang tid, for eksempel mellom shipping, transport, rekreasjonelt fiske og fiskeri. Isolert sett beskriver begrepet ikke i seg selv noe nytt tross sin økende popularitet. Han mener derfor at begrepet må forstås opp mot diskursen den er en del av.

Daniel peker på at årsaken til begrepets økende bruk har sannsynligvis en sammenheng med at konkurransen om areal har de siste 15 årene blitt opplevd som hardere. Utviklingen av kystnært havbruk og ønsket utvikling av nye næringer som havvind og havbruk til havs har bidratt og bidrar til denne situasjonen.

Daniel understreker viktigheten av å se helheten i planlegging og forvaltning før tiltak iverksettes. God sameksistens handler ikke bare om hvordan aktivitetene forholder seg til hverandre på havet. Et eksempel er hvordan foreslåtte områder for havvind og havbruk er justert etter innspill fra fiskere. Samtidig kan det også besluttes tiltak som i realiteten ikke bidrar nevneverdig til god sameksistens. Her nevner han for eksempel at fisking mellom havvindinstallasjoner er tillatt, men at det i praksis mest sannsynlig ikke blir vanlig på grunn av frykt for skade på båt og fiskeutstyr.

Avslutningsvis fremhever Daniel at Norge som regel har gode planleggingsprosesser knyttet til hav og kyst. Imidlertid påpeker han viktigheten av å være bevisst på at prosesser og praksiser som sikter mot å bidra til god sameksistens oppleves ulikt mellom aktører, og at sameksistens derfor må forstås ut fra avveininger og kompromiss.

Foto: Kristoffer Lorentzen

Sameksistens og bærekraft i sammenheng

Norge har forpliktet seg til å kutte 55 % av utslipp innen 2030 (Parisavtalen⁵), bevare 30 % av sine kyst og havområder for å sikre intakte og bærekraftige økosystemer (naturavtalen⁶), og samarbeide

om vern i internasjonalt farvann via den internasjonale havmiljøavtalen (BBNJ^{7,8}). Dette betinger at bærekraft ligger til grunn i alle samfunnsprioriteringer.

Begrepene sameksistens og bærekraft nevnes ofte i sammenheng. Bærekraft beskrives ofte som bestående av tre gjensidig avhengige pilarer: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold, som sammen sikrer en helhetlig tilnærming til utvikling. Miljøpilaren fokuserer på å bevare naturressurser og redusere miljøpåvirkning, økonomipilaren handler om ansvarlig ressursbruk og langsiktig verdiskaping, mens den sosiale pilaren prioriterer rettferdighet, helse og livskvalitet for alle. Disse pilarene er gjensidig avhengige og må balanseres for å oppnå en bærekraftig fremtid.

En sentral forskjell mellom bærekraft og sameksistens ligger i tidsdimensjonen. I Rapport 1 knyttes begrepene sammen om tidsdimensjonen, og har påvirkning på hverandre. God og dårlig sameksistens er statisk. Det vil si at begrepet beskriver situasjonen på et gitt tidspunkt. Når tiden går, kan situasjonen bevege seg i retning god eller dårlig sameksistens. Distinksjonen er viktig fordi definisjonen av bærekraft bæres av et tidsaspekt. Noe er bærekraftig om det kan opprettholdes i all overskuelig fremtid. God eller dårlig sameksistens er et statisk faktum som beskriver øyeblikket, men bærekraft betinger at praksisen holder seg innen visse rammer over tid. Dette beskriver at begrepene opererer i forskjellige domener, men vil fortsatt påvirke hverandre.

Denne forskjellen innebærer også at begrepene ikke alltid sammenfaller. Rapport 1 nevner at samhandling og god sameksistens i havrommet er mulig uten at det er bærekraftig. Sammenheng, og manglende sammenheng, mellom begrepene lar seg best beskrive med eksempler.

Høyt konfliktnivå er et kjennetegn på dårlig sameksistens, og dette kan gjøre det vanskeligere å ta bærekraftige valg. Denne problemstillingen møter vi i vår tid, der det geopolitiske landskapet er i endring og bærekraft havner bak i bevisstheten. Bærekraft er

fortsatt like viktig, men det er vanskelig å vie det full oppmerksomhet når noe annet krever denne oppmerksomheten. Lignende problemstillinger lar seg overføre til den daglige driften for mange havaktører.

Som nevnt, aktører kan ha god sameksistens seg imellom selv om de driver på ikke-bærekraftig vis. Her vil distinksjonen mellom hva sameksistens og bærekraft impliserer i form av tid være viktig. Selv om aktører som ikke driver bærekraftig kan ha god sameksistens i det øyeblikket man analyserer dem, kan de endrede rammebetingelser som følge av ikke-bærekraftighet bevege situasjonen mot dårlig sameksistens. Dersom to aktører overutnytter en ressurs og er fornøyde med det i øyeblikket, vil overutnyttelsen isolert sett føre til dårlig sameksistens dem imellom når de ikke har en ressurs å livnære seg av lenger.

God sameksistens støtter oppunder, men er ikke strengt nødvendig, for hver av bærekraftspilarene. God sameksistens mellom næringsaktører kan bidra til rettferdighet mellom mennesker, en balansert utnyttelse av naturressurser og forsvarlig verdiutvikling.

WWF Verdens naturfond – Harald Hansen

I intervjuet med Harald Hansen fra WWF diskuteres bærekraftstankegang i norske havnæringer. Harald uttrykker at havnæringerne bryr seg om bærekraft og omstilling til mer bærekraftig praksis. Han mener at det er en generell erkjennelse av at vi står overfor miljøproblemer, men at mange aktører ser på andre næringer som hovedproblemet. Ifølge Harald er bedrifter ofte redde for å gi slipp på sine konkurransefortrinn, selv når praksisen de fører ikke er bærekraftig.

Harald trekker frem viktigheten av kommunikasjon mellom ulike aktører, som organisasjoner, bedrifter og myndigheter. Han gir et eksempel der manglende kommunikasjon har hatt en uønsket effekt: WWF bestilte en rapport fra Norsk institutt for vannforskning (NIVA) om effektene av bunnråling på karbonlager og naturmangfold i havet⁹. Harald mener at mangelen på dialog med fiskerinæringene i bestillingen av rapporten kan ha ført til en politisering av forskningen. Han påpeker at en annen fremgangsmåte, der partene

kommuniserte mer, kunne ha resultert i et omforent felles kunnskapsgrunnlag.

Harald erkjenner at det er utfordrende å finne områder for samarbeid med mål om en bærekraftig fremtid. Han understreker at dette krever at aktører finner felles prinsipper og mål, noe som kan være vanskelig når interessene er motstridende. Likevel mener han at dette er nødvendig.

Haralds innspill illustrerer hvordan manglende kommunikasjon og samarbeid kan hindre fremgang mot bærekraftige løsninger. Eksempelen med rapporten fra NIVA viser hvordan fravær av dialog kan føre til politisering av forskning, noe som kan svekke tilliten mellom aktørene. Dette understreker behovet for å etablere bedre kommunikasjonskanaler og samarbeidsprosesser mellom ulike sektorer.

Videre peker Haralds refleksjoner på en viktig utfordring: å balansere motstridende interesser for å oppnå felles mål. Dette er en kompleks oppgave, men det er avgjørende for å sikre en bærekraftig fremtid. God sameksistens mellom natur og samfunn, samt mellom ulike aktører med forskjellige interesser, krever en helhetlig tilnærming der dialog og samarbeid står sentralt.

Her får samspillet mellom sameksistens og bærekraft praktisk betydning. WWF har sine klare målsetninger, men veien til å oppnå de krever involvering av andre. Den enkleste og muligens mest effektive veien er gjennom god sameksistens med andre. Dette er et eksempel på forsøk for god sameksistens mellom natur og samfunn, interesser på naturens vegne og interesser fra mennesker. For å lykkes med dette forsøket, må man samarbeide.

Hva er samarbeid?

I rapporten vil begrepet samarbeid brukes ofte. Samarbeid er både formelt og uformelt, man kan signere avtaler mellom bedrifter, men også få hjelp ved å ringe en venn når man er i en knipe. Begge deler er samarbeid. Samarbeid kan også være bevisst eller ubevisst. Bedrifter kan ha en intensjon om å finne og inngå samarbeid, men det er like fullt samarbeid når ting faller seg slik at bedrifter arbeider sammen fordi det ganger dem i øyeblikket.

Foto: Kim Pearce

Hovedfunn

Så i en ny tid, med globale utfordringer knyttet til havets helse, og geopolitisk landskap i endring, hvordan står det til med havnæringene langs kysten vår? Har de god dialog, tillit til hverandre og får de til å samarbeide? Det skal vi se nærmere på nå.

Denne delen viser til resultater fra spørreundersøkelsen vi har gjennomført samt uttalelser fra intervjuobjektene våre. Spørreundersøkelsen rettet seg mot næringsaktører og miljøvernorganisasjoner som operer i havet eller med havrelaterte spørsmål. Vi ønsket å kartlegge blant annet tillitsnivå, tilpasninger, konflikt og samarbeid mellom aktører i målgruppen. Spørreundersøkelsen var anonym, var åpen mellom 29.november 2024 og 1.februar 2025. Vi mottok 204 svar med representasjon fra alle næringer og landsdeler, som vist i illustrasjon 1. Analysen og dens funn må anses som eksplorativ. Datagrunnlaget kan gjøres tilgjengelig på forespørsel. I ett videre arbeid vil en bredere målgruppe med økt lokal og urfolksrepresentasjon, samt kartlegging av kilder til konflikt, andre former for samarbeid og tillit være naturlige steg videre.

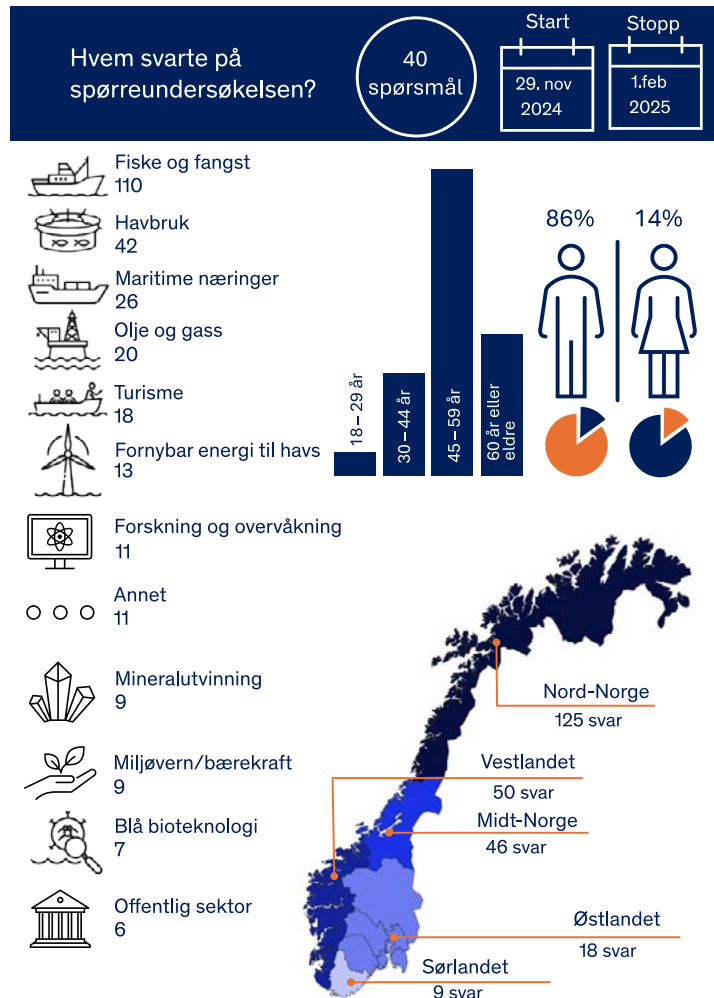
Utvalget av intervjuobjekter er basert på deres relevans i forhold til sentrale funn fra spørreundersøkelsen, og er ment å bidra til en dypere forståelse av resultatene.

De fleste sektorer har høy tillit til andre

Ved å kombinere svarene på to spørsmål som omhandler respondentens tillit til andre fra spørreundersøkelsen definerer vi en tillitsindeks. Tillitsindeksen går fra lav tillit til høy tillit. Tillitsindeksen viser hvor mye tillit respondentene har til andre aktører i havet. Bakgrunnen for om en gruppering har høy eller lav tillit er kompleks og spesifikk for sektor, geografi, bedriftsstørrelse og så videre.

I Rapport 1 trekkes det frem at det er stor grad av god sameksistens i norske havområder. I vår spørreundersøkelse har de fleste sektorene over 50 poeng på tillitsindeksen, noe som tilsier at de i større grad har tillit til andre enn ikke. Tillit er viktig for god sameksistens.

Figur 3 viser forskjellige havnæringers nivå på tillitsindeksen. Lav tillit til andre aktører kan indikere misnøye til dagens situasjon og et dårlig handlings-

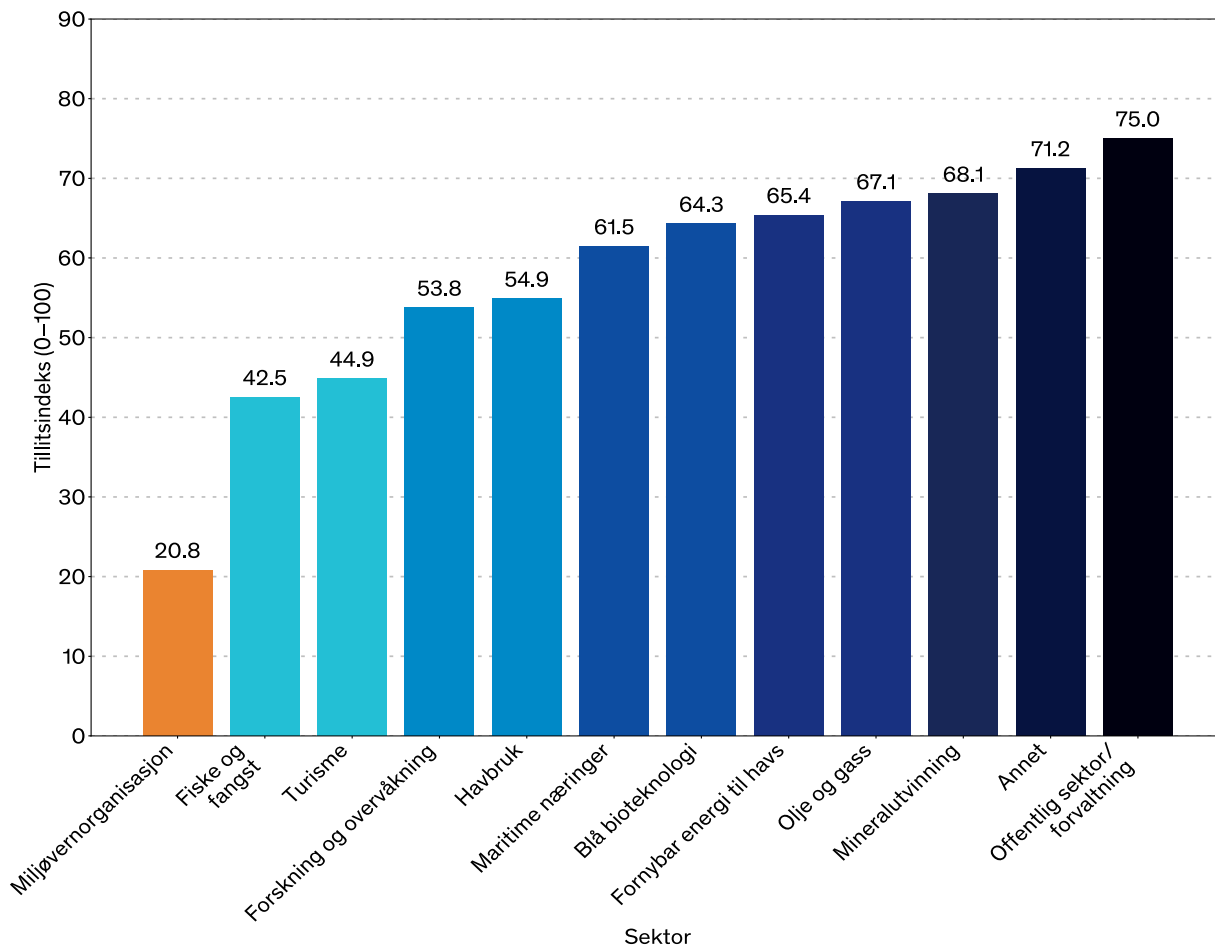

Illustrasjon 1: Grafisk sammendrag av nøkkelinformasjon om spørreundersøkelsens respondenter.

miljø med andre sektorer. Det er utfordrende å generalisere hvorfor tillit mellom sektorer er lav, men senere i rapporten vil vi utforske mekanismer slik som samarbeid som man kan hevde bygger tillit. I kategorien «Annet» finner vi hovedsakelig fiskeindustri.

Tillit kan forstås som et resultat av mange forskjellige faktorer. Ta for eksempel gjensidig nyttige samarbeid eller konstruktiv dialog. Når man konkurrerer om ressurser og areal og har forskjellige oppfatninger av årsak og virkning kan det være vanskelig å finne nyttige samarbeid og grunnlag for dialog. Dette kan medføre unødige negative konsekvenser.

Allmenningens tragedie er en teoretisk fremstilling

Figur 3 viser tilliten hos ulike sektorer av havnæringene.

på hva mangelen av samarbeid og dialog kan føre til¹⁰. Fenomenet har flere ganger gjort seg til uttrykk ved blant annet at stort fiskepress der mange ukoordinerte aktører maksimerer egen høsting av en felles ressurs fører til kollaps av fiskebestanden¹¹. Et virkemiddel for å unngå allmenningens tragedie er regulering av høstingen. Reguleringen krever et samarbeid og håndheving av reglene man er enige om.

Med en god og rettferdig regulering av en felles ressurs legges det til rette for at tillit mellom de

avhengige partene utvikles og består. Analogien styrkes med å følge eksemplet for den motsatte håndteringen av en felles ressurs. Ved en nullsum-spill-tankegang, der alle andres gode er til ulempe for deg selv og motsatt, vil en felles ressurs kollapse. Kollapsen fører til mistillit og konflikt mellom aktørene som er avhengige av ressursen. Derfor kan det å måle tillit gi en pekepinn på hvor godt samarbeid mellom aktører og sektorer er. Tillitsnivået kan også fortelle hvor godt man forvalter en næringssektor, med høy grad av tillit som ønsket mål.

Båtsfjord Havn - Morten Albertsen

Foto: Eise Kristine Weldø

I møte med endrede rammebetingelser kan tillit bli satt under press. Et aktuelt eksempel på dette er Båtsfjord. I Båtsfjord har fiskeri stått sentralt, men i møte med nedgang i fiskekvoter og en endret situasjon i fiskerisamarbeid med Russland, må havna i Båtsfjord balansere mange hensyn. Havnesjefen i Båtsfjord, Morten Albertsen, står i en situasjon der tilliten må bygges og vedlikeholdes.

Morten trekker frem at tillitsbygging krever innsats – tillit bygges ikke på papiret. Det vil si at man må skape møteplasser for folk der man kan dele sine meninger og drøfte disse i fellesskap, med utgangspunkt i forskjellige interesser. Morten er også bevisst på havners rolle i dette arbeidet.

Ved å yte forskjellige tjenester til forskjellige næringer vil man eksponeres for flere sektors bekymringer og interesser.

Morten forteller at havner kan ta en rolle som nøytral møteplass og tilrettelegger for dialog og praktisk samarbeid mellom ulike interesser. Dette gjør havner til en praksisnær og verdifull del av tillitsbyggende arbeid. Morten forteller at man kan se på en velfungerende havn som et nav for god sameksistens.

Morten poengterer at de som styrer en havn vil møte forskjellige interesser og næringer. En naturlig del av å drive en havn er nettopp disse møtene hvor behovet for samhandling gir muligheter for arbeid som bygger god sameksistens.

Alle opplever at de må tilpasse seg mye

Respondentene har svart på hvor ofte de må tilpasse seg andre aktører og hvor ofte andre tilpasser seg dem. I Figur 4 ser vi en asymmetrisk grad av opplevd fordeling. Alle utenom offentlig sektor føler de tilpasser seg mer enn andre tilpasser seg dem. Ved analyse av dette er det viktig å poengtere at de fleste mennesker sannsynligvis vil føle at de i større grad tilpasser seg andre, dette kan gi utslag i resultatene.

Foruten det rent psykologiske bak asymmetrien kan den også forklares ved at respondentene har

best kjennskap til sin egen sektor, og mindre til andre sektorer. Det som er problematisk for en sektor er nødvendigvis ikke kjent for en annen. Variasjonen i felles oppfattelse av hvor stort et problem er for en sektor avhenger om man har et felles kunnskapsgrunnlag. Dersom sektorene handler ut fra oppfatninger som ikke er samstemte vil det bidra til større avstand og økt polarisering.

Det vil alltid være varierende politiske mål og ønsker mellom og innad i sektorene. Det er urealistisk at alle skal forenes om det samme målet, men dersom man kan respektere og forstå hverandres mål er gjensidig tilpasning enklere.

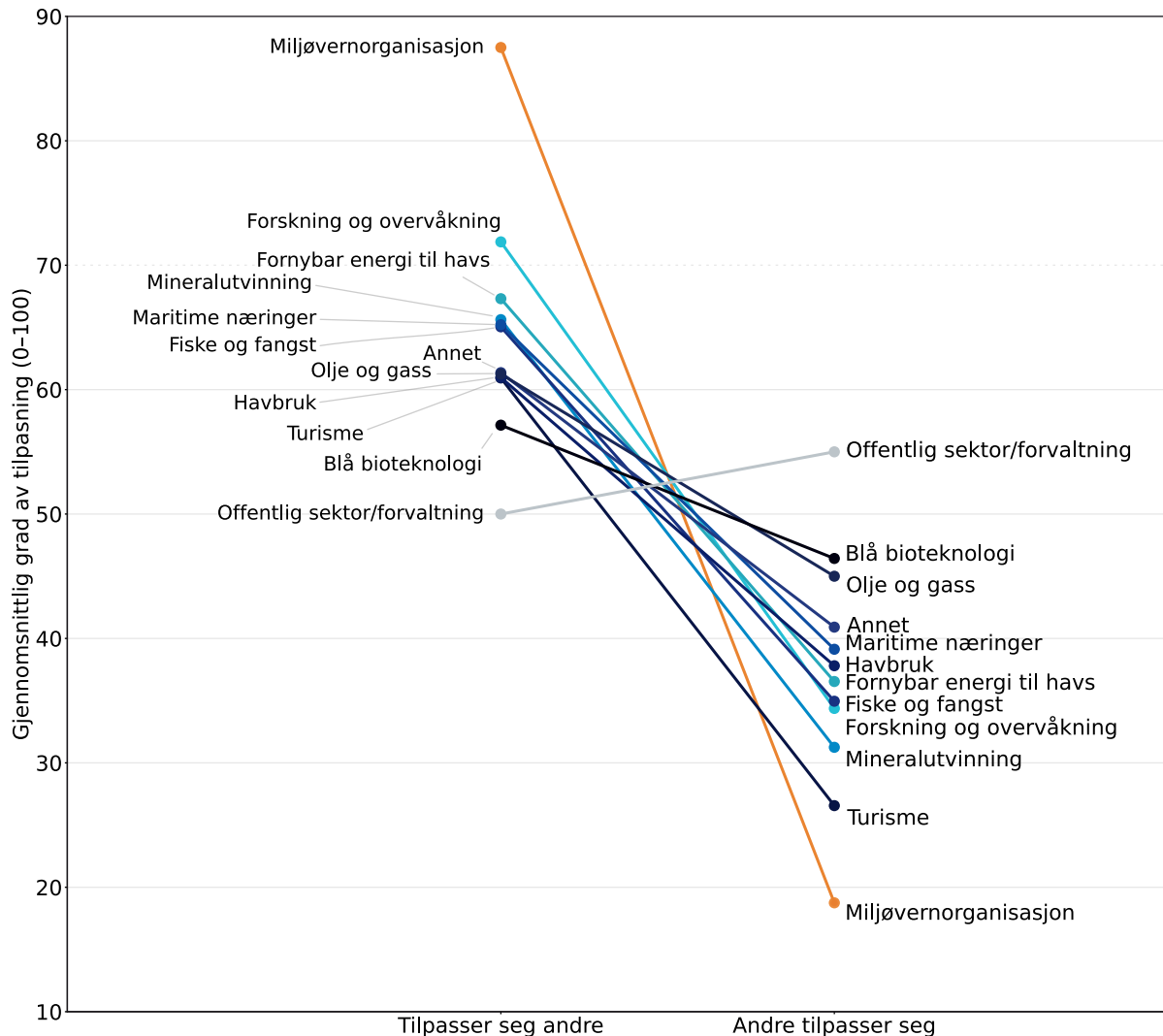
Dersom to aktører opererer i samme område, men med ulik forståelse av hverandres påvirkning på økonomi, miljø og samfunn er det grobunn for konflikt og dårlig sameksistens. Dersom aktørene har forståelse for hverandres påvirkning, og respekterer hverandre sine mål vil det være enklere å sameksistere godt.

Det er store variasjoner mellom sektorene. Asymmetrien mellom oppfatningen av hvor mye man tilpasser seg og hvor mye andre tilpasser seg deg er symptomatisk for at en sektor ikke tenker at andre forstår eller respekterer deres mål. Variasjonen i hvor mye sektorene må tilpasse seg er avhengig av hvordan sektoren opererer. Sektorene opererer under forskjellige rammer og på forskjellige måter, med andre ord varierer det hvor ofte en situasjon som krever tilpasning oppstår.

Når hovedmålene og prioritene for sektorene avviker, sektorene ikke forstår eller respekterer hverandres mål eller prioriteter, gir det asymmetrisk oppfatning av tilpasninger og grobunn for konflikter.

I Figur 4 utgjør miljøvernorganisasjoner et tydelig avvik fra resten av sektorene. De er et bredt spekter av organisasjoner med forskjellige mål. Dette avviket kan skyldes ideologisk uenighet med andre sektorer. Der andre sektorer og virksomheter har egen økonomi og levedyktighet som første prioritet setter miljøvernorganisasjoner, for eksempel, bærekraft, klima og miljø først. Dette er eksistensielle problemstillinger for miljøvernorganisasjoner. For andre sektorer kan andre problemstillinger oppfattes like eksistensielle. Derfor vil forskjellige sektorer prioritere å løse forskjellige problemer.

**«Tillit bygges ikke på papiret»
- Morten Albertsen**

Figur 4 viser at de fleste sektorer opplever å tilpasse seg andre mer enn andre tilpasser seg dem.

Til forskjell fra de fleste andre sektorene, driver ikke miljøvernorganisasjoner i stor grad med næringsvirksomhet. På bakgrunn av det kan spørsmålene oppfattes ulikt, miljøvernorganisasjonene kan svare på bakgrunn av ideologiske uenigheter, men næringsaktører svarer i større grad på bakgrunn av praktiske tilpasninger i driften.

Offentlig sektor er den eneste sektoren som svarer at andre tilpasser seg mer enn de må tilpasse seg. Gitt deres rolle er det naturlig, men svarene reflekterer at offentlig sektor selv må tilpasse seg nesten like ofte som andre tilpasser seg dem.

Tilpasning trenger ikke være negativt ladet, det vil si at all tilpasning man gjør ikke nødvendigvis er til ulempe for en selv. Samarbeid vil alltid kreve en form for gjensidig tilpasning, og tilpasningene trenger ikke være belastende. En aktør som både tilpasser seg og blir tilpasset ofte kan ha et like godt samarbeidsmiljø som en aktør som både tilpasser seg og blir tilpasset sjeldent. Det er altså sektorspesifikke variasjoner i grad av tilpasning og samarbeid.

Kystvakten – Steve Olsen

Foto: Kystvakten

I intervjuet med Steve Olsen, pensjonert kommandør i Kystvakten, forteller han om hvordan gjensidig avhengighet og uproblematisk tilpasning er vanlig praksis for Kystvakten. Han beskriver hvordan Kystvakten og andre brukere av havet har et gjensidig avhengighetsforhold. Kystvakten skal utøve kontrolloppgaver på vegne av andre offentlige instanser, noe som potensielt kan føre til konflikter. Steve understreker at gjennom kontinuerlig dialog, åpenhet, transparente regelverk og tydelig oppfølging, blir det forutsigbart for andre aktører hva Kystvakten skal gjøre og hvordan de skal utføre sine oppgaver. Dette bidrar til å dempe konflikter og bygge tillit.

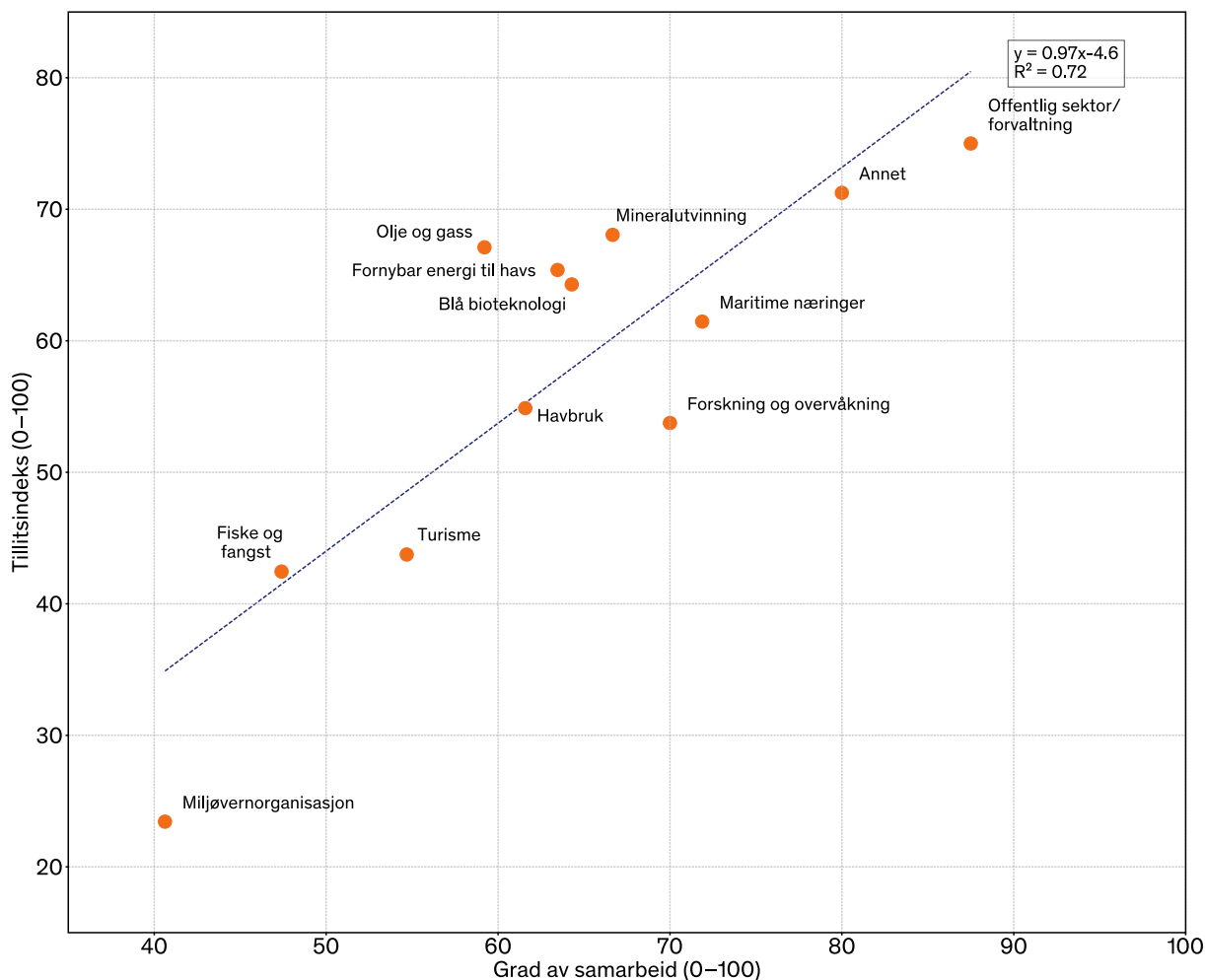
Steve gir også eksempler på hvordan denne forutsigbarheten bygges. Han nevner at Kystvakten samarbeider med andre aktører i øvelsessituasjoner. For eksempel, dersom Kystvakten skal øve på å håndtere brann på en båt, kan de invitere en båt med dens besetning til å delta i øvelsen. Videre deltar Kystvakten på årsmøter de blir invitert til, for å forstå hva som skjer i de ulike sektorene. De driver også proaktivt sikkerhetsarbeid for å forhindre at uønskede situasjoner oppstår. Steve beskriver Kystvakten som "en samaritan på havet".

Steve Olsens beskrivelser av Kystvaktens praksis illustrerer hvordan kontinuerlig dialog og åpenhet kan bidra til å bygge tillit og redusere konflikter mellom aktører. Gjennom transparente regelverk og tydelig oppfølging skaper Kystvakten en forutsigbarhet som er avgjørende for å opprettholde gode relasjoner med andre brukere av havet.

Eksempelene han gir, som samarbeid i øvelsessituasjoner og deltakelse på årsmøter, viser hvordan Kystvakten aktivt jobber for å forstå og tilpasse seg behovene til andre aktører. Dette proaktive arbeidet er både konfliktdependende og et eksempel på god sameksistens i praksis. Det krever imidlertid både kapasitet og en kultur som støtter denne typen samarbeid, noe som ikke kan tas for gitt.

Denne praksisen står som et godt eksempel på proaktivt og tillitsbyggende sameksistensarbeid. Det viser hvordan en aktør som Kystvakten kan balansere sine kontrolloppgaver med behovet for å opprettholde gode relasjoner og samarbeid med andre aktører.

Proaktivitet krever et handlingsrom. I et endret sikkerhets og beredskapsbilde gjør kystvakten flere militære oppdrag¹². Dersom Kystvakten får et redusert handlingsrom til å vedlikeholde de myke verdiene kan det forringe muligheten for å utøve godt sameksistensarbeid.

Figur 5 viser hvordan høy grad av tillit og høy grad av samarbeid samsvarer med hverandre.

R^2 er et mål på andelen av variasjonen i den avhengige variabelen som kan forklares av modellen¹³. Med andre ord viser R^2 hvor godt modellen forklarer variasjonen i den avhengige variabelen basert på de uavhengige variablene. Hvis R^2 er 0, betyr det at modellen ikke forklarer noen av variasjonen i den avhengige variabelen. Hvis R^2 er lik 1, betyr det at modellen forklarer all variasjon i den avhengige variabelen, forutsatt at modellen er korrekt spesifisert.

Figur 5 viser en lineær regresjonslinje der tillitsindeksen er den avhengige variabelen, og graden av samarbeid er den uavhengige variabelen. Med en R^2 -verdi på 0,72 betyr det at 72 % av variasjonen i tillitsindeksen kan forklares av graden av samarbeid. Siden R^2 er lavere enn 1, tyder dette på at det finnes andre variabler som også påvirker tillitsindeksen. Dette kan for eksempel være variabler som geografi, bedriftsstørrelse osv. Disse variablene er ikke inkludert i modellen som vises i Figur 5, men kan likevel ha en innvirkning på både tillitsindeksen og graden av samarbeid.

Høy grad av samarbeid med andre aktører og høy grad av tillit samsvarer med hverandre

Ved å sette tillitsindeksen og graden av samarbeid respondentene på hver sin akse kan vi utforske om det finnes samsvar mellom dem. Graden av samarbeid er basert på svar om hvor ofte respondentene samarbeider med andre aktører, der «lav grad» er 25 poeng og «svært høy grad» er 100 poeng. Hva samarbeid er, er ikke definert i spørsmålet.

Figur 5 viser en sterk statistisk korrelasjon mellom graden av samarbeid med andre og tillitsindeks på sektornivå. Det betyr at blant de forskjellige sektorene har de som har svart at de har en høy grad av samarbeid med andre også svart at de har en høy grad av tillit til andre aktører i havet.

Teknologitunge sektorer som olje og gass, fornybar energi til havs, blå bioteknologi og mineralutvinning har høyere tillitsindeks enn deres grad av samarbeid skulle tilsi. Dette kan tyde på at andre faktorer enn samarbeid påvirker tillitsnivået i disse sektorene.

Sammenlignet med tillitsindeksen i Figur 3, avviker tillitsindeksen i Figur 5. Det gyldige utvalget for hver sektor er forskjellig mellom figurene siden respondentene har hatt mulighet til å svare «vet ikke» og «ikke relevant».

Ocean Forest – Malin Kleppe og Alexander Ugland

Ocean Forest er et forsknings- og utviklingselskap eid av Lerøy og Bellona, etablert for å utvikle lavtrofisk oppdrett som en del av fremtidens bærekraftige verdikjeder i havbruk. Malin Kleppe fra Lerøy og Alexander Ugland fra Bellona forteller at selskapet har oppstått med et langsiktig mål om å kombinere miljøeffekt og industriell verdiskaping, der lavtrofisk oppdrett, som tare, kan spille en viktig rolle. De påpeker at det blir mindre plass i havet, og at dette krever samarbeid på tvers av interesser og sektorer. Mindre plass gjør aktørene mer avhengige av hverandre. Malin og Alexander forklarer at i havet gjelder de samme ytre rammebetingelsene – globale drivere får lokale konsekvenser. Dette betyr at man ikke bare må løse problemer med naboen, men også felles problemer sammen med naboen.

Vi spurte hvordan det var å samarbeide på tvers av den tradisjonelle konfliktaksen mellom miljøorganisasjoner^a og havbruk. De fremhever at slike proaktive og tillitsbyggende prosjekter er nyttige for å sikre god sameksistens. Malin og Alexander mener at samarbeid kan identifisere nye muligheter for overføring av kunnskap, kompetanse og teknikk som kanskje ikke ville blitt realisert uten samarbeidet. Dette kan også etablere gjensidige avhengighetsforhold på tvers av interesser.

Alexander trekker frem at havbruksnæringen sitter på og deler mye data. Han understreker at kunnskapsdeling i seg selv er positivt, men at det må møtes med en nysgjerrighet for hva man kan gjøre med kunnskapen. Ifølge Alexander gjør denne nysgjerrigheten det enklere å finne samarbeidsprosjekter, spesielt på tvers av utradisjonelle akser.

Malins og Alexanders beskrivelser av Ocean Forest illustrerer hvordan samarbeid på tvers av sektorer kan bidra til å løse felles utfordringer i havet. Deres poeng om at globale drivere får lokale konsekvenser understreker viktigheten av å se på havet som en delt ressurs, der samarbeid er nødvendig for å sikre bærekraftig utvikling.

Samarbeidet mellom Lerøy og Bellona er et eksempel på hvordan tillitsbyggende prosjekter kan bidra til å bryte ned tradisjonelle konfliktlinjer, som mellom miljøorganisasjoner og havbruk. Slike prosjekter kan ikke bare bidra til bedre sameksistens, men også til innovasjon gjennom overføring av kunnskap og kompetanse.

Alexanders poeng om nysgjerrighet i møte med kunnskapsdeling er også verdt å merke seg. Dette viser hvordan en åpen og utforskende holdning kan åpne for nye samarbeidsmuligheter, selv på tvers av utradisjonelle akser. Dette er en viktig påminnelse om at samarbeid ikke bare handler om å dele ressurser, men også om å være villig til å utforske hvordan disse ressursene kan brukes på nye og innovative måter.

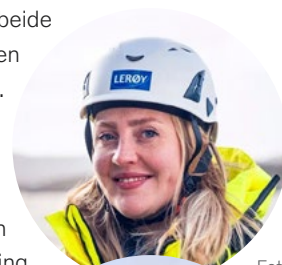

Foto: Lerøy

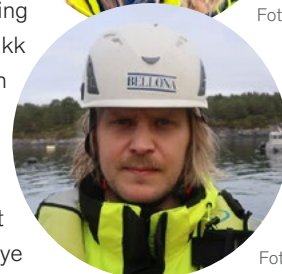

Foto: Bellona

^a Bellona ble grunnlagt som en aksjon- og protestgruppe, men beskriver seg som en vitenskapsbasert ideell organisasjon med formål om å fremme og igangsette tiltak for økt økologisk forståelse og vern av natur, miljø og helse¹⁴. En kategorisering av Bellona som miljøvernorganisasjon er derfor muligens ikke helt beskrivende.

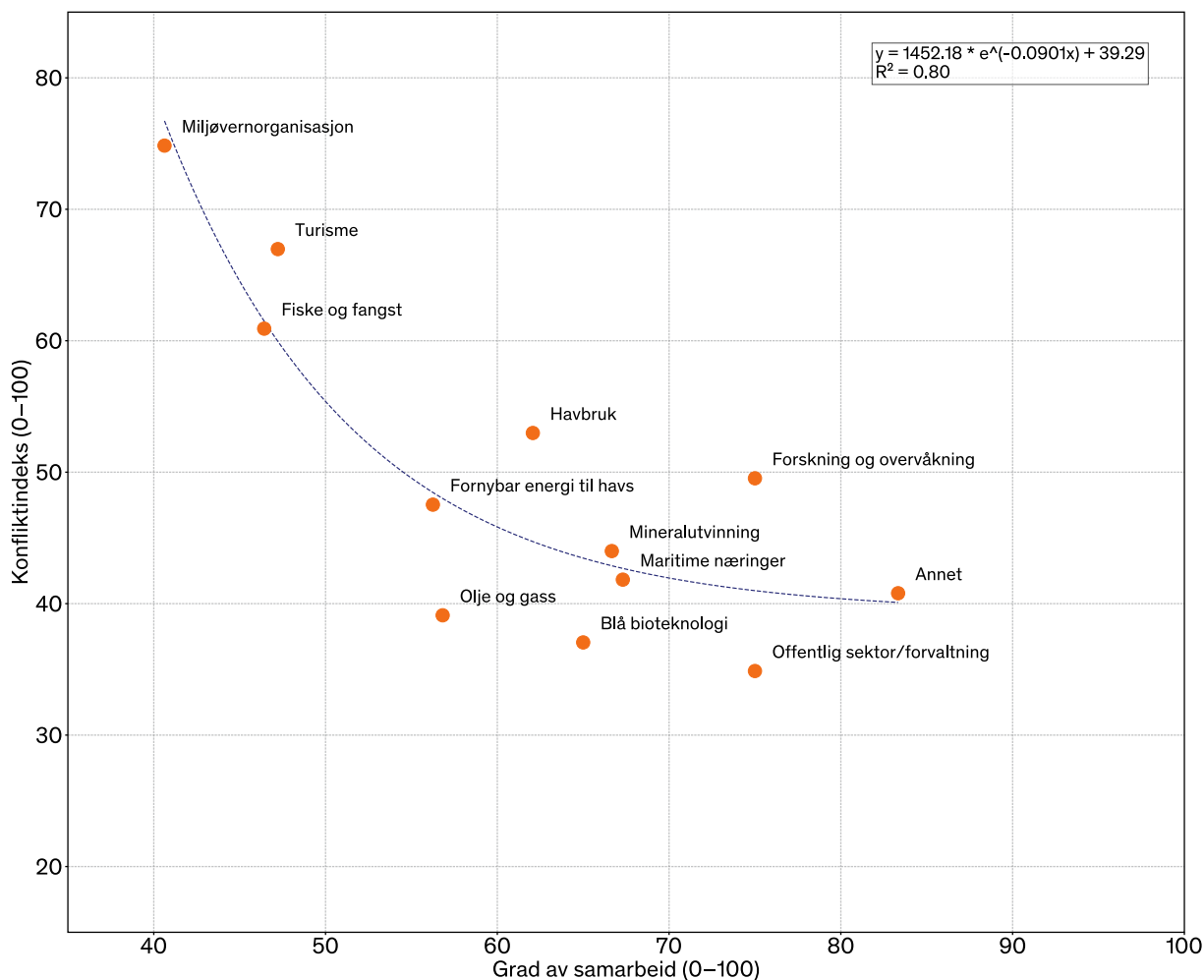
Lav grad av samarbeid og høy grad av konflikt samsvarer med hverandre

I likhet med tillitsindeksen er konfliktindeksen sammenslåingen av svar på to spørsmål. Spørsmålene er henholdsvis hvor ofte man havner i konflikt og hvor stor innvirkningen av konfliktene er. Svarene er vektet henholdsvis 75% mot 25%.

Figur 6 viser en tydelig eksponentielt avtagende sammenheng mellom større grad av samarbeid og lavere rapportert konfliktindeks. Det tyder på at jo større grad av samarbeid sektorene rapporterer, jo mindre konflikt opplever de. Denne sammenhengen er statistisk sterkere enn for tillitsindeksen. Figur 6 viser også at for sektorene med lav grad av samarbeid nivået på konfliktindeksen øke mer enn tillitsindeksen

synker i Figur 5. Det følger også naturlig at konfliktindeksen og tillitsindeksen har en korrelasjon når begge korrelerer med graden av samarbeid.

De som har høy konfliktindeks, er også de som har mindre tillit til andre aktører. Det er vanskelig på bakgrunn av disse resultatene å kommentere på om det er mangelen av samarbeid som fører til konflikt eller om det er høy konfliktindeks som hindrer samarbeid. Begge deler kan være mulige forklaringsmodeller. Uavhengig av hendelsesforløpet vil det være nyttig å forstå hvordan konflikter kan minimeres i fremtiden.

Figur 6 viser hvordan lav grad av samarbeid og høy grad av konflikt samsvarer med hverandre.

Din Tur – Stine Haldorsen

Stine Haldorsen, daglig leder hos Din Tur AS, forteller at mye av konfliktene og problematikken i turistfiskesektoren stammer fra mangelen på et felles kunnskapsgrunnlag. Hun beskriver konfliktene som opprivende, og nevner eksempler der konfliktene har hatt store konsekvenser for lokalsamfunnene de foregår i.

Foto: privat

Stine påpeker at næringen ofte opplever at de som står utenfor sektoren ikke skiller mellom lokale bedrifter som følger reglene og kriminelle aktører som fisker over tillatt kvote og smugler fisk ut av landet. Hun fremhever at hovedbekymringen til kritikere av næringen er overuttak av fisk i fjordene. Stine understreker at det også er i næringens egen interesse å ha kontroll på uttaket av fisk og sikre at det er bærekraftig, da en ikke-bærekraftig praksis vil ramme sektoren selv.

Hun forteller videre at konfliktene er større i Nord-Norge enn i Sør-Norge, noe som også underbygges av spørreundersøkelsen som er gjennomført. I områder der Din Tur AS opererer, finnes det samarbeid med kystfiskere i lokalområdet. Samtidig nevner hun at debattklimaet andre steder kan være så opprivende at det oppleves vanskelig å finne samarbeidsområder med andre sektorer.

Stine forteller at interessen fra turister for å oppleve norske kyst- og havområder er stor, og at det er stor variasjon i hva turistene ønsker å oppleve. Hun opplever at sektoren ønsker å innovere, og at det finnes et marked for opplevelser og aktiviteter som andre sektorer i større grad kan akseptere. Samtidig påpeker hun at det kan være utfordrende for små aktører å utvikle nye løsninger når eksisterende tilbud fungerer godt for dem. Hun mener at innovative ideer kan oppstå i samarbeid både innenfor egen sektor og med andre sektorer, og at innovasjon uansett er sunt for næringsvirksomhet.

Stines beskrivelser av konfliktene i turistfiskesektoren peker på et grunnleggende problem: mangelen på et felles kunnskapsgrunnlag. Havforskningsinstituttet, Senter for hav og Arktis og Fiskeridirektoratet har bemerket at offentlige registre over fangst i turistfiske og aktørene i sektoren ikke er gode nok^{15,16,17}. Dette skaper ikke bare misforståelser mellom næringssektorer, men bidrar også til å forsterke konflikter som kan være opprivende for lokalsamfunn. Hennes poeng om at sektoren selv har interesse av å sikre bærekraftig praksis, understreker viktigheten av å etablere bedre systemer for registrering og kontroll av fangst.

Konfliktenes geografiske variasjon, med større utfordringer i Nord-Norge enn i Sør-Norge, viser hvordan lokale forhold kan påvirke samarbeidsmuligheter. Samarbeidet mellom Din Tur AS og kystfiskere i enkelte områder er et positivt eksempel på hvordan dialog og samarbeid kan bidra til å redusere konflikter. Samtidig viser Stines erfaringer at et dårlig debattklima kan hindre samarbeid og svekke tillit, noe som understreker behovet for å skape en mer konstruktiv dialog.

Innovasjon fremheves som en viktig faktor for å møte utfordringene i sektoren. Stines poeng om at innovative ideer kan oppstå i samarbeid, både innenfor og på tvers av sektorer, viser hvordan samarbeid kan bidra til å utvikle nye løsninger som både er bærekraftige og akseptable for andre aktører. Dette understreker betydningen av å legge til rette for samarbeid og kunnskapsdeling som en strategi for å styrke sektoren og redusere konflikter.

Alle sektorer forventer at samarbeid har stor betydning for egen utvikling

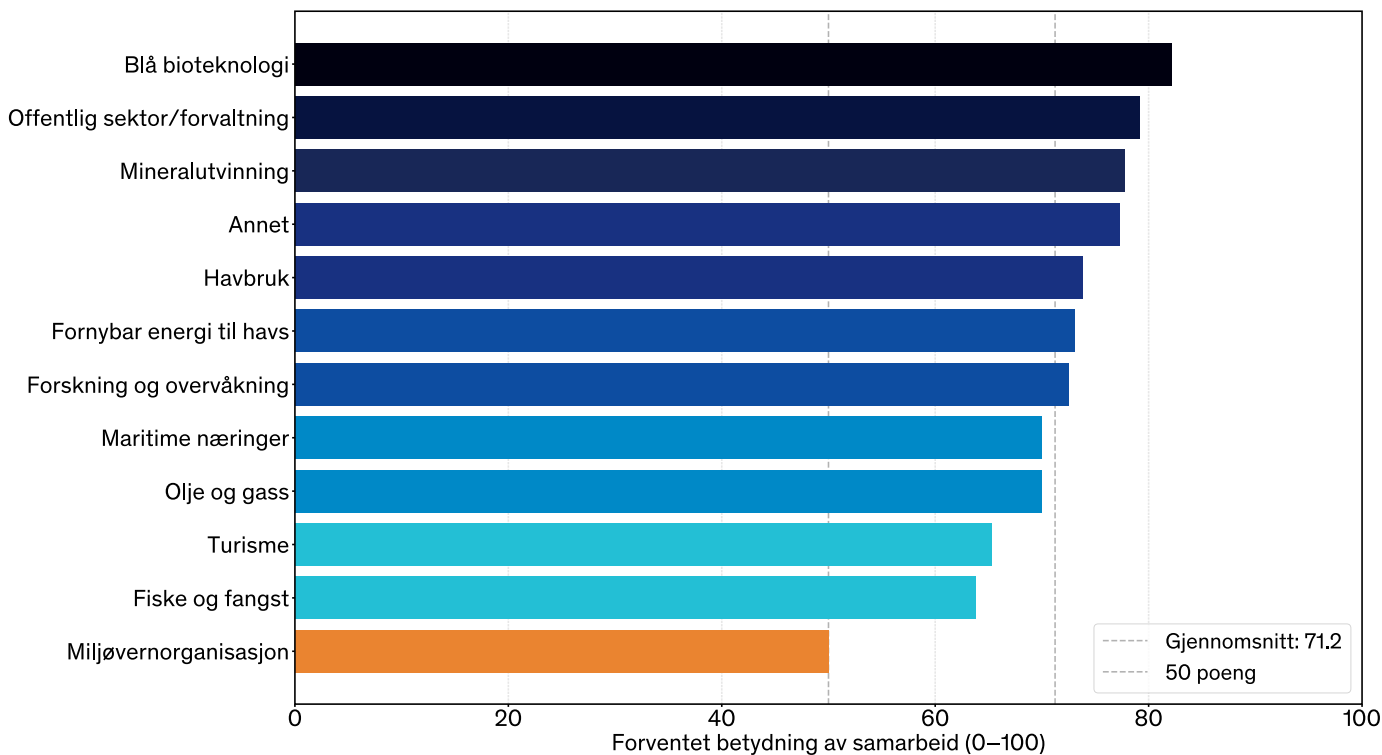
Respondentene er spurt om hvor stor positiv betydning samarbeid med andre aktører vil ha for deres egen vekst og utvikling de neste fem årene.

Figur 7 viser at alle sektorene har et optimistisk syn på hva samarbeid vil bety i fremtiden. Selv om sektorene med lavest tillitsindeks og høyest konfliktindeks tror samarbeid har mindre betydning enn andre sektorer har de fortsatt troen på at det vil ha en stor betydning (>50 poeng). Forventet betydning av samarbeid og grad av samarbeid er ikke direkte sammenlignbare. Graden av samarbeid er sektorspesifikk. Noen sektorer har et mindre behov for å samarbeide med andre. Resultatet i Figur 7 viser at samarbeidene sektorene har med andre sektorer er verdifulle, uavhengige av hvor mye de samarbeider.

Resultatet taler for at norske havnæringer er positive til fremtiden, og at de tror at samarbeid med andre sektorer er viktig. Rapport 1 viser til at havnæ-

ringene er de beste i Norge til å samarbeid om teknologi og innovasjon, resultatene i Figur 7 viser at troen på hvilken betydning samarbeidet har består.

Grunnet økt press på havarealer fra både næringsliv og forsvarsaktivitet, samt klima og miljøendringer kreves det økt samarbeid og koordinering i tiden fremover. Kystvakten gjør flere militære oppdrag, nye næringer som havvind og lavtrofisk havbruk ønsker seg areal og fisken avviker fra sine vanlige mønstre, og nye former for fiske, slik som mesopelagisk fiske utvikles. Disse endringene skjer samtidig, noe som legger et større press på tilpasningsdyktighet. Samarbeid er en nøkkel for å få det til, og norske havnæringer tror samarbeid vil være viktig.

Figur 7 viser bred enighet blant sektorene at samarbeid har en forventet stor betydning.

Cod Cluster – Ørjan Nergaard

Cod Cluster er en klynge med formål om å skape helårlige arbeidsplasser i hvitfisknæringen i Båtsfjord. Ørjan Nergaard, daglig leder, forteller at en vei for å oppnå dette målet er å kombinere villfangst av torsk og oppdrett. Han understreker at for å lykkes må sektorene samarbeide, ikke konkurrere mot hverandre. Ørjan påpeker at selv om havbruk og fiskeri kan ha konflikter eller lite tillit til hverandre, har begge sektorene i Båtsfjord et felles mål om å opprettholde et levedyktig samfunn.

Ørjan fremhever at felles mål som er overordnet en sektors egne interesser, gir en plattform for samarbeid til tross for motstridende interesser. Han erkjenner at samarbeid kan være vanskelig dersom to sektorer er sterkt polarisert, men i Båtsfjord har Cod Cluster tatt et proaktivt grep for å bygge bro mellom fiskeri og havbruk. Ørjan mener at nøkkelen til dette er kjennskap til hverandre og en erkjennelse av at man må gi og ta litt i samarbeid. Han legger til at dette avler god sameksistens.

Ørjan Nergaards beskrivelser av Cod Cluster illustrerer hvordan felles mål kan fungere som en brobygger mellom sektorer med ulike interesser. I spørreunder-

Foto: privat

**«Kjennskap til hverandre er viktig for å bygge tillit og samarbeide»
- Ørjan Nergaard**

søkelsen kommer det frem at havbruk og fiske og fangst er en tydelig konfliktakse. Dette understreker hvor unikt Cod Cluster-initiativet er. Ved å fokusere på et overordnet mål, som helårlige arbeidsplasser, har Cod Cluster klart å skape en plattform for samarbeid i Båtsfjord.

Samtidig viser Ørjans refleksjoner at proaktivitet og handlingsrom er avgjørende for å realisere samarbeid. Dersom sektorer er sterkt polarisert, eller dersom felles utfordringer har blitt forverret over tid, vil handlingsrommet for samarbeid være begrenset. Dette gjør det viktig å starte samarbeidet tidlig, før konfliktene blir for store.

Målet om helårlige arbeidsplasser kan også sees som en analogi for andre sektorovergrepene utfordringer, som stans av klimaendringer, naturtap og klimatilpasning. Slike problemer løses best gjennom samarbeid, hvor Cod Cluster er et eksempel på dette. Ørjans poeng om at samarbeid krever både kjennskap og vilje til å gi og ta, er en viktig påminnelse om at god sameksistens ikke skjer av seg selv, men må bygges gjennom tillit og dialog.

Respondenter som samarbeider om tjenester eller infrastruktur rapporterer høyere tillit

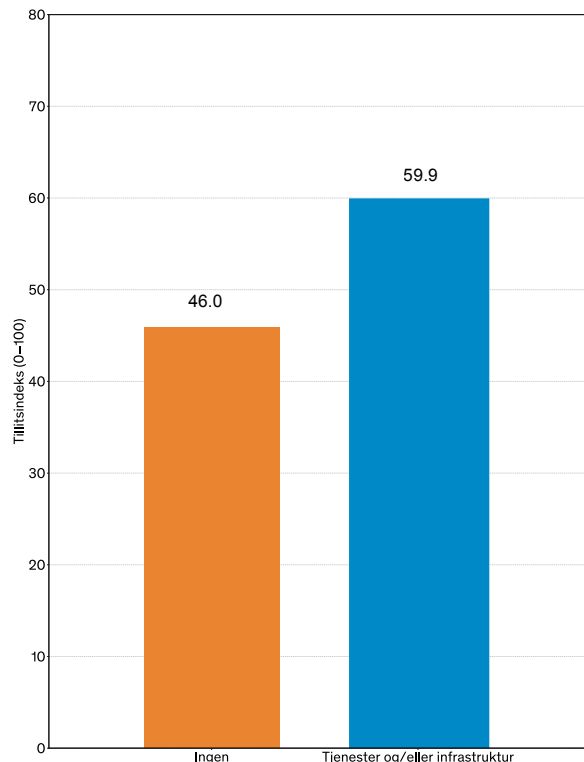
Respondentene i spørreundersøkelsen ble stilt spørsmål om et utvalg av samarbeidsområder. Tidligere resultater viser at det er korrelasjon mellom høy tillitsindeks og stor grad av samarbeid på sektornivå.

Figur 8 sammenligner respondentene som samarbeider med andre aktører om tjenester og/eller infrastruktur med respondentene som ikke samarbeider om noen av delene. Dette resultatet henter til en sammenheng mellom tillit og samarbeid utover sektorinndelinger. Deling av tjenester og infrastruktur har potensial for sparte kostnader. Samtidig betinger deling av tjenester og infrastruktur et godt samarbeidsklima. Godt fungerende og gjensidig nyttige samarbeid vil igjen kunne stimulere partene til å ønske å samarbeide mer. Gode samarbeid avler mer tillit og ønske om flere nyttige samarbeid.

Ved å inngå partnerskap eller avtaler for å dele på infrastruktur eller tjenester ser det ut til at tilliten øker. En mulig forklaring på en slik sammenheng er illustrert i Figur 9, hvor en delt tjeneste eller infrastruktur naturlig nok vil føre til økt samhandling sammenlignet med bedrifter som ikke deler tjeneste eller infrastruktur. For å samhandle er det ofte en toveis dialog, noe som øker forståelsen og kunnskapen om den andre bedriften. Økt kjennskap og forståelse kan være med å øke tilliten mellom bedriftene. Muligens vil en positiv erfaring av en slik deling skape en opplevelse av at andre bedrifter er til å stole på.

Figur 9 viser tenkt sammenheng mellom deling, samhandling, dialog og tillit.

Figur 8 viser hvordan en eller flere former for samarbeid sammenfaller med økt tillit.

Små bedrifter samarbeider tilsynelatende mindre enn større bedrifter

Små, mellomstore og store bedrifter kan deles inn med 0-19, 20-99 og 100+ ansatte. Vi vil nå se på graden av samarbeid med andre sektorer for forskjellige bedrifts-størrelser.

Figur 10 viser at det er mellomstore og store bedrifter som har høyest grad av samarbeid med andre havaktører, forskjellen mellom stor og mellomstor er marginal. Blant de små bedriftene er fiske og fangst mest representert, fiske og fangst og havbruk er godt representert blant mellomstore, og de store bedriftene består av olje og gass, havbruk og maritime næringer. 50 poeng på graden av samarbeid betyr en moderat grad av samarbeid, det er altså ingen bedriftsstørrelse grupper som samarbeider lite.

For bedrifter av forskjellige størrelser kan samarbeid bety forskjellige ting, og som vi diskuterer i introduksjonen til rapporten er samarbeid et bredt dekkende begrep. Derfor kan samarbeid tolkes ulikt hos ulike bedrifter. For eksempel kan større bedrifter som kan ha en større kapasitet til å drive strategisk arbeid,

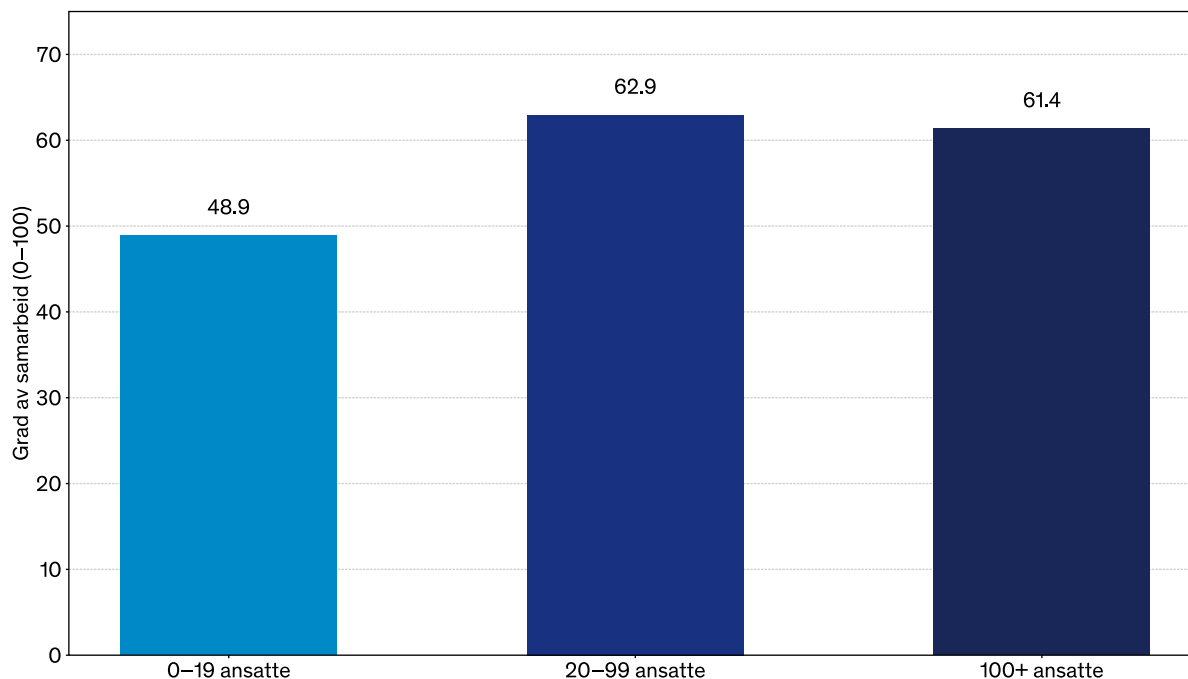
tolke samarbeid i betydning av formaliserte avtaler. Mindre bedrifter kan tolke samarbeid annerledes, noe som kan gjøre at respondentene har forskjellige oppfatninger av hva spørsmålet etterspør. Dette er en mulig feilkilde i resultatene.

I spørreundersøkelsen er respondentene spurt om hvilke typer samarbeid de har med andre aktører. Tjenester, som for eksempel transport og infrastruktur, er alternativer på konkrete typer samarbeid.

Til forskjell fra Figur 10, viser Figur 11 andelen i bedriftsstørrelseskategorien som har svart at de deler infrastruktur og/eller tjenester, mens Figur 10 viser graden av samarbeid.

I likhet med grad av samarbeid, som vist i Figur 10, deler små bedrifter mindre på tjenester og infrastruktur med andre havnæringer sammenlignet med andre bedriftsstørrelser.

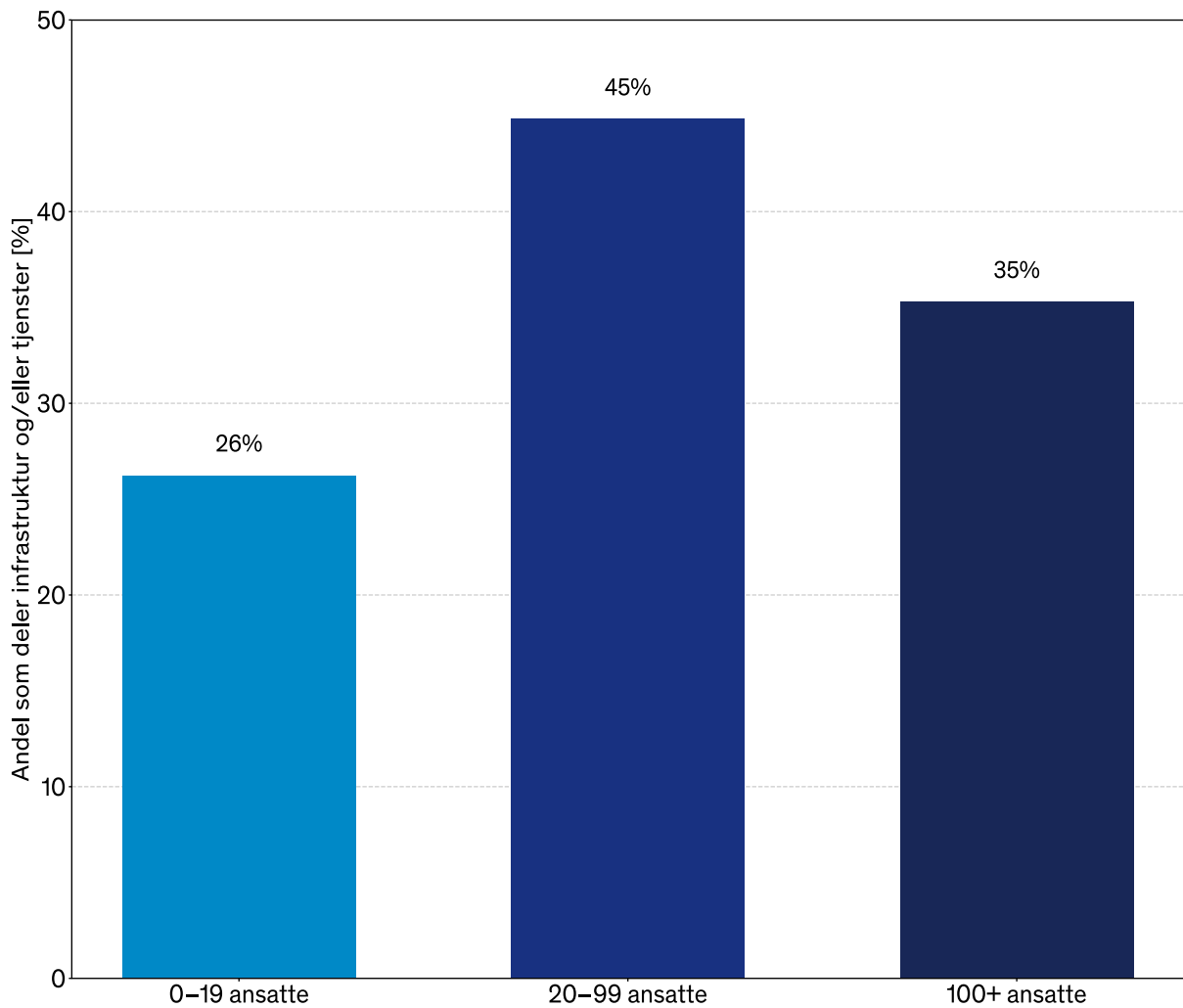
Til forskjell fra Figur 10, er det en betydelig forskjell mellom store og mellomstore bedrifter på deling av infrastruktur og/eller tjenester. Mellomstore

Figur 10 viser lavere grad av samarbeid med andre aktører blant små bedrifter.

og store bedrifter samarbeider generelt like mye med andre havnæring, samtidig deler store bedrifter i mindre grad på infrastruktur og/eller tjenester med andre havnæring sammenlignet med mellomstore. Det vil si at store bedrifter samarbeider mer med andre havnæring på andre områder.

Denne analysen dekker ikke i tilstrekkelig grad hvor mye forskjellige sektorer eller bedrifter av forskjellige størrelser samarbeider med sin egen sektor.

Figur 11 viser at bedrifter med færre ansatte har en lavere andel som deler på tjenester og infrastruktur.

Norges Kystfiskerlag - Hanna Arctander og Bjørn Jensen

I intervjuet med Hanna Arctander og Bjørn Jensen fra Norges Kystfiskerlag forteller de at kystfiskere samarbeider i stor grad med hverandre. De samarbeider om daglig drift, koordinering av utsetting av fiskeredskap, hvor man finner fisk, og vurdering av vær og vind. Dette samarbeidet dekker alt fra sikkerhet til effektivisering av drift.

Foto: Frank Iversen

De forteller videre at samarbeid med andre sektorer foregår i mindre grad, men trekker frem samarbeid med forskning. Et eksempel på dette er Havforskningsinstituttets referanseflåte¹⁸, der erfaringene med samarbeidet stort sett er gode. Samtidig nevner de utfordringer knyttet til hvordan forskning og erfaringsbasert kunnskap møtes. Ifølge Hanna og Bjørn handler dette ofte om hvordan ulike kunnskapsformer håndteres. Noen oppfatter én kunnskapsform som mer riktig enn den andre, men de mener at kunnskapsformene må utfylle hverandre for å finne et felles kunnskapsgrunnlag.

Hanna og Bjørn er klare på at samarbeidet med forskningen stort sett fungerer godt, men de peker på at utfordringen med felles kunnskapsgrunnlag er en faktor i andre, mer konfliktfylte relasjoner. De nevner konfliktakser som havvind, havbruk, seismikk og fiskeri, der polariseringen kan være så sterk at partene ikke deltar i hverandres dialogmøter. Hanna gir et eksempel der fiskere opplever at motparten kun gjennomfører møtene som en pliktøvelse, uten å ta innspillene deres til etterretning. Dette skaper en følelse av at dialogen er meningsløs.

Hanna og Bjørn mener at når relasjonene når et vippepunkt, der tilliten er brutt og dialogen stopper opp, blir det svært krevende å gjenoppbygge tilliten. Likevel understreker de at mer dialog er nødvendig for å løse slike konflikter. Hanna påpeker at identifisering av gjensidig nytte, ikke bare kompromiss, kan bidra til å bedre situasjonen. Hun fremhever at konkrete samarbeid som er til nytte for begge parter, kan være tillitsbyggende.

Utfordringene knyttet til kunnskapsformer, som Hanna og Bjørn nevner, peker på en viktig problemstilling: hvordan ulike typer kunnskap kan integreres for å skape et felles grunnlag. Dette er spesielt relevant i konfliktakser som havvind, havbruk, seismikk og fiskeri, der polariseringen ofte er stor. Når partene ikke deltar på felles møteplasser for dialog blir det vanskelig å finne løsninger. Dette er et tegn på at man kan ha nådd et vippepunkt som har ført til en isfront. Den marginale innsatsen som skal til for å bedre tillit og rommet for dialog er veldig mye større enn når man kunne møtes i samme rom.

Samtidig er botemiddelet mot dette mer dialog. Hanna tar også opp hvordan identifisering av gjensidig nytte, ikke bare kompromiss, vil bedre situasjonen. I konkrete sektorkonflikter er det konkrete samarbeid man kan inngå i som vil være av nytte for begge parter. Disse samarbeidene er tillitsbyggende.

Store bedrifter opplever et lavere konfliktnivå enn mindre bedrifter

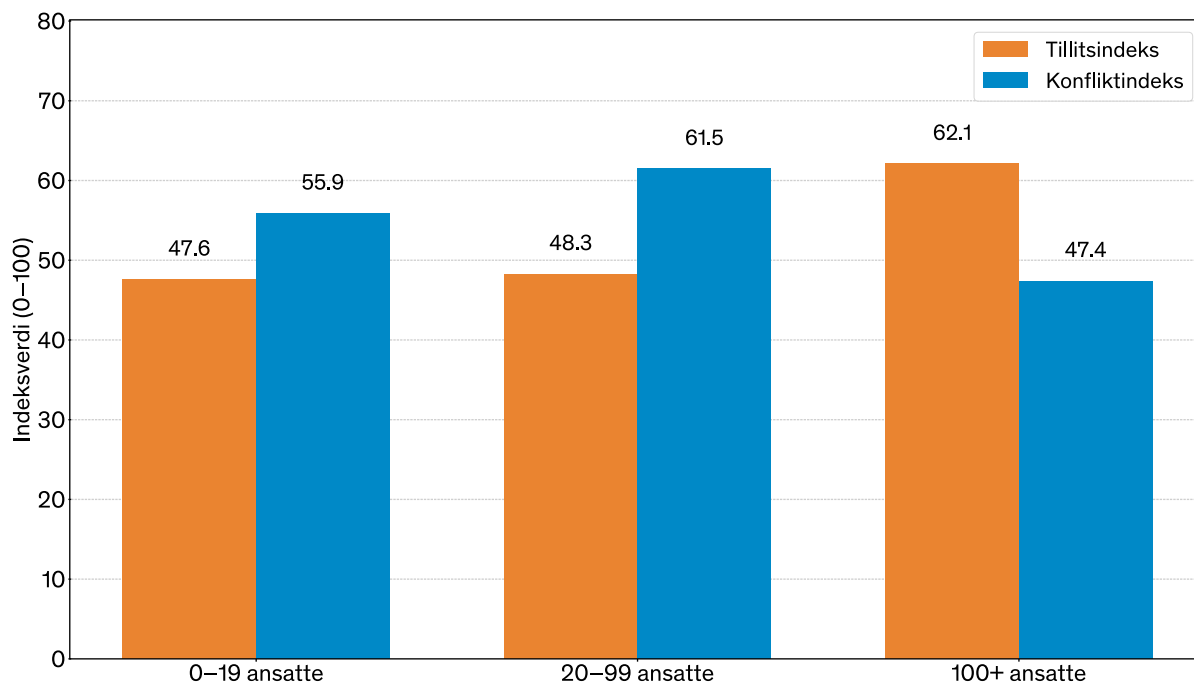
Til slutt vil vi se på tillitsindeksen og konflikttindeksen for forskjellige bedriftsstørrelser.

Figur 12 viser at tillitsindeks og konflikttindeks er noenlunde lik mellom små og mellomstore bedrifter. Store bedrifter skiller seg ut ved at tillitsindeksen og konflikttindeksen er snudd sammenlignet med små og mellomstore bedrifter. Store bedrifter har et lavere konfliktnivå og høyere tillitsnivå enn små og mellomstore bedrifter.

I små bedrifter er det mer sannsynlig at den som har svart på spørreundersøkelsen er mer involvert «med støvlene på» sammenlignet med en stor bedrift. Det kan bety at en respondent fra en liten bedrift føler tillit og konfliktfylte situasjoner mer på kroppen enn

en respondent fra en større bedrift. Det å krangle på kaia kjenner man mer på kroppen enn å utveksle sinte eposter. Det kan ha innvirkning på resultatene.

En mulig forklaring på hvorfor store bedrifter skiller seg fra de små og mellomstore kan være at deres størrelse gjør de premissførende. De store bedriftene har en mer etablert rolle som andre aktører muligens tilpasser seg.

Figur 12 viser bedrifter med flere enn 100 ansatte opplever et lavere konfliktnivå enn bedrifter med færre ansatte.

Equinor – Toril Inga Røe Utvik

Toril Inga Røe Utvik, leder for Nordområdeenheten i Equinor har lang erfaring med oppfølging og utvikling av store prosjekter i havområdet. Toril trekker frem viktigheten av godt samarbeid på tvers av havnæringene. Equinor har mer enn 40 års erfaring fra sameksistens og samarbeid med fiskerinæringen i norske havområder. Grunnsteinen for å få til dette er kontinuerlig dialog over tid. Kontinuiteten i dialogen er viktig for å bygge opp en gjensidig forståelse og tillit til hverandre. I dialogen er det viktig at begge parter er genuint lyttende, og har vilje til å tilpasse og endre planer basert på det de hører. En slik proaktiv dialog vil sikre at hvis en situasjon tilspisser seg, vil det være bedre forutsetninger for å finne løsninger.

Toril trekker frem behovet for mer dialog i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplanene. Per i dag er det mulighet for å gi korte høringsinnspill i forbindelse med Faglig Forums innspillskonferanse, hvor ulike aktører stiller med lik taletid. Toril etterspør en arena hvor næringsliv og forvaltning kan diskutere faglig kunnskap. Gitt en slik arena vil det være mulig å enes om felles behov for ny kunnskap, slik at kunnskapsinnhenting kan koordineres for å dekke flere behov. En viktig underliggende gevinst av en slik involvering er at det vil styrke villigheten og forståelsen

Foto: Equinor

til å bruke midler til kunnskapsinnhenting, noe næringslivet er lovpålagt for å kunne drive sin virksomhet. Toril mener en involvering som sikrer at kunnskapen er relevant og blir brukt vil kunne motvirke en oppfatning av at store mengder med forskning ikke brukes direkte.

Et annet perspektiv som kommer frem i samtalen med Toril er et økende behov for å forstå de samfunnsfaglige ringvirkningene av næringslivet, og ikke kun de tekniske knyttet til næringsvirksomhet. Her vil økt samfunnsfaglig kunnskap kunne bidra til vinn-vinn situasjoner.

Torils innspill peker på flere sentrale utfordringer og muligheter knyttet til samarbeid mellom næringsliv, forskning og forvaltning. Hennes vektlegging av kontinuerlig dialog på tvers av sektorer er i tråd med tidligere forskning som viser at tverrsektorielt samarbeid kan redusere konflikter, muliggjøre samarbeid og bygge tillit mellom aktørene. Torils forslag om å utvide eksisterende plattformer for å muliggjøre faglige diskusjoner på tvers av sektorer for å enes om felles behov for ny kunnskap vil kunne bidra til at forskningen som finansieres, designes og utføres på en slik måte at den er relevant og anvendbar for flere aktører. Dette er spesielt viktig i en tid der komplekse samfunnsutfordringer krever helhetlige løsninger.

Oppsummering av funn og hovedkonklusjoner

Både spørreundersøkelsen og intervjuene underbygger at samarbeid og tillit henger sammen. Spørreundersøkelsen peker på at lav grad av samarbeid og økt konflikt sammenfaller.

Samarbeid kan være: en strategi for å oppnå målsettinger, en naturlig del av daglig drift, og nødvendig for å bygge gode relasjoner. Samtidig viser resultatene at samarbeid ikke bare er et middel for å nå et mål, men også en prosess som i seg selv bygger tillit og reduserer konflikter.

Manglende kjennskap til andre aktører, mangler i kunnskapsgrunnlag og uenighet om det, samt begrenset handlingsrom for proaktivt arbeid for god sameksistens kan være grunnlag for konflikter. Forståelse og gjensidig respekt for hverandres mål og interesser er en nøkkel for å oppnå dette. En felles forståelse for kunnskapsgrunnlaget krever at det

erfaringsbaserte og forskningsbaserte er gjenkjennbart og komplementerer hverandre. Dette er spesielt viktig i konfliktfylte relasjoner.

Kontinuerlig, åpen og genuin dialog er sentralt for å bygge tillit. Dialog krever møteplasser, og det pekes på bruk av tverrsektorielle møteplasser og diskusjonsforum som nyttige verktøy for sameksistensarbeid. Samtidig vises det til ønsker om mer utstrakt bruk av møteplasser mellom næring og forvaltning for å samkjøre satsningsområder og sikre at kunnskapsinnhenting er relevant for flere parter.

Samarbeid forventes å ha stor betydning for alle sektorer. Mindre bedrifter samarbeider i mindre grad med aktører utenfor egen sektor. Sett under ett peker dette på en positiv grunnholdning blant norske havnæringer, som gir et godt utgangspunkt for å vedlikeholde og bygge god sameksistens.

Veien videre

Resultatene fra spørreundersøkelsen og intervjuene viser til varierte betraktninger når det kommer til sameksistenssituasjonen i havet i dag. Allikevel er det momenter som presiseres flere ganger. I denne seksjonen vil Senter for hav og Arktis løfte frem kjernebudskapene i rapporten, og basert på en helhetsvurdering presentere våre anbefalinger for veien videre mot bedre sameksistens til havs i Norge.

Felles kunnskapsgrunnlag

Felles kunnskapsgrunnlag nevnes av flere som en forutsetning for god sameksistens. Dette resonerer med funnene i Rapport 1, og Senter for hav og Arktis har fremhevet dette som sentralt for videre sameksistensarbeid.

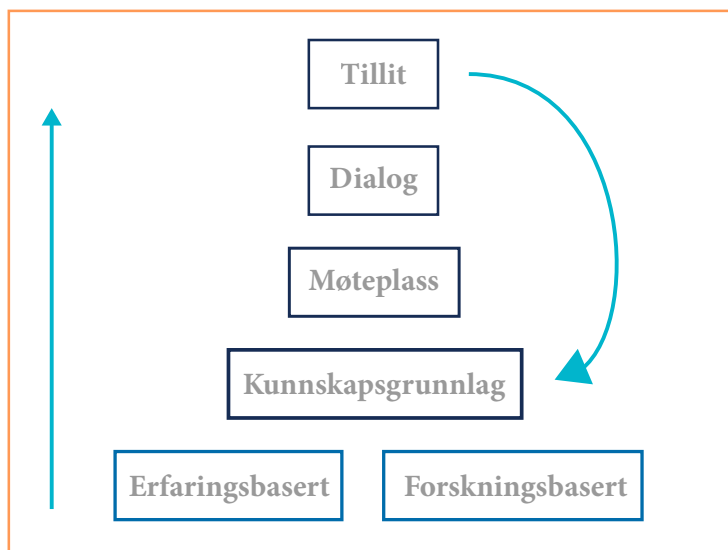
Et solid kunnskapsgrunnlag er en forutsetning, men er ikke alene tilstrekkelig for god sameksistens.

Med det mener vi at det er avgjørende at samfunnet har tillit til de aktører som innhenter og fremskaffer kunnskapen. Det vil også være nødvendig at de ulike aktørene ser på hverandre med velvillighet, og at det er et ønske om å forstå hverandre sine ståsteder, interesser og perspektiver. Dagens system har et forbedringspotensial for å inkludere og hensynte lokal erfaringsbasert kunnskap i sammenstillingen av kunnskapsgrunnlaget for ulike prosesser. I en slik prosess vil et viktig ledd være å sikre tverrsektorielle møteplasser for å diskutere og bli enig om hvilken kunnskap som skal ligge til grunn. Hvis vi enes om at ulike typer for kunnskap og erfaringer komplementerer hverandre vil det å utbedre eksisterende praksis for å inkludere flere former for kunnskap og erfaringer kunne sikre en bedre kartlegging og tillit til kunnskapsgrunnlaget. Per i dag ser vi at ufullstendig integrering av hvordan ulike kilder til kunnskap og erfaringer er grobunn for mistillit og misnøye. Det er en utvikling som

over tid vil undergrave muligheten for godt samarbeid og god sameksistens. Siden erfaringsbasert kunnskap som oftest er lokalt forankret vil en styrking av den, kunne redusere problemer knyttet til sentrum-periferi.

Konkret ser vi et behov for flere felles tverrsektorielle møteplasser for å sikre dialog og felles forståelse av kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn og fremtidige behov for ny kunnskap for forvaltning og arealplanlegging. En slik felles forståelse er avgjørende for å unngå silotenkning, som ofte fører til høye oppstartskostnader og ineffektivitet når samarbeid til slutt blir nødvendig. Ved å etablere en kultur for jevnlig kontakt og dialog, kan man redusere disse utfordringene og legge til rette for mer effektivt samarbeid (tenkt sammenheng illustrert i Figur 13).

Dette understreker at tverrsektoriell kontakt bør være en del av daglig drift, og ikke bare noe som skjer når en part er avhengig av det. Dette er en viktig påminnelse om at samarbeid må være kontinuerlig for å skape varige resultater. Videre kan en tettere koordinering av forskningsaktiviteter sikre at kunnskapen som blir finansiert, er relevant for flere aktører. Dette vil kunne føre til bedre og mer helhetlig forskning til en lavere kostnad.

Figur 13 viser hvordan resultatene fra rapporten peker på et behov for felles møteplasser hvor ulike sektorer møtes for å diskutere seg frem til en felles forståelse av det eksisterende kunnskapsgrunnlaget, som både er basert på erfaringsbasert og forskningsbasert kunnskap. En investering i tid og ressurser for å møtes og ha en dialog rundt kunnskapsgrunnlaget vil på sikt kunne øke tilliten til det til enhver tid eksisterende kunnskapsgrunnlaget.

Hvordan gå frem?

Senter for hav og Arktis oppfatter et ønske og behov fra havnæringene om to konkrete steg for å bedre enigheten og forståelsen av kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for reguleringen av havnæringenes aktivitet.

Første steg for å enes om en felles forståelse av det eksisterende kunnskapsgrunnlaget vil være å øke aktiviteten i allerede eksisterende plattformer, som for eksempel Forum for sameksistens¹⁹. Her vil hyppigere møter, med søkelys på å lære av allerede eksisterende prosjekter på sameksistens, som for eksempel Dreiebok og prinsipper for sameksistens mellom havvind og fiskeri²⁰ være verdifulle. Videre vil møtene også kunne utforske hvordan prosjektene på sikt kan utvides til å inkludere og omfatte alle havnæringene som blir berørt av de samme arealplanene og endringene i aktiviteter. Å legge ansvar for konkrete leveranser til forumet vil styrke dets posisjon.

Andre steg for å enes om felles behov for ny kunnskap vil være i arbeidet med de helhetlige forvaltningsplanene. Her er det mulig å utvide kontaktpunktet for Faglig Forum fra høringsinnspill til også å omfatte dialog mellom havnæringene og forvaltningen. En mulighet kan være å etablere et samarbeid (eller kobling) mellom Forum for sameksistens og Faglig Forum. Et slikt faglig diskusjonsforum hvor næringslivet drøfter med forvaltningen hvordan de kan bidra med kunnskap i fremtiden vil kunne bidra til god sameksistens på flere plan. For det første vil det realisere et stort potensial å samkjøre ressurser for å sikre en kostnadseffektiv kunnskapsinnhenting som fortsatt opprettholder krav om objektivitet og troverdighet. For det andre vil en slik opplevelse av å finansiere forskning som flere er avhengig av og ønsker å bruke være med å sikre en villighet og et ønske om å bidra til økt forskningsaktivitet.

For begge stegene, tror vi det vil være hensiktsmessig å inkludere arbeidsmetoder som sikrer at felles enighet om kunnskapsgrunnlaget har første prioritet hos alle som deltar. Her vil det være avgjørende at dialogen føres på like premisser, og at man følger regler for hvordan samtalen kan deles. Videre vil det være behov for analyser der academia, næringsliv med både forskning og erfaringsbasert viten og forvaltning er omforent (tenkt sammenheng illustrert i Figur 14).

Dynamikk i havnæringene- og havmiljø stiller nye krav til forvaltningen

God sameksistens forutsetter god og rettferdig regulering. En mer dynamisk situasjon for næringslivet, for naturen og for folk langs kysten stiller nye krav til en mer dynamisk forvaltning. Etablerte næringer møter nye utfordringer ved endrede rammebetingelser og nye næringer må gå opp stien for hvordan man kan etablere seg der andre allerede holder til. Dagens situasjon til havs er mer dynamisk enn den var før. Dette utfordrer våre tradisjonelle forvaltningsmodeller. For å imøtekomme en mer dynamisk situasjon kreves det at forvaltningssystemer holder tritt, at de tar høyde for at rammebetingelser kan endre seg fort, eller til og med legger det til grunn at rammebetingelsene vil endre seg som en del av reguleringen.

Klimaendringene vi står ovenfor innebærer raske omveltninger i naturen. Havet blir varmere og surere, noe som fører til store endringer. Disse omveltningene vil utfordre statiske forvaltningssystemer basert på historiske data. Håndtering av problemer som økt algeoppblomstring, migrerende arter og økt luseproblematikk krever at man er et steg foran og tilpasser seg endringene før de skjer. Her vil modellering og framskriving av forventet utvikling være avgjørende for fremtidens forvaltning.

For å muliggjøre en slik forvaltning vil utviklingen av sensorteknologi og omfanget av kontinuerlige måleovervåkningsinstrumenter til havs være avgjørende. Denne utviklingen skaper et økt potensial for å analysere sammenhenger og utviklingstrekk i havet. Hvis man benytter seg klokt av dette havet av data vil det muliggjøre en bedre forståelse av hvordan havet henger sammen og endrer seg, detaljerte framskrivinger av mulige utviklingsscenarioer og nye innovative løsninger. For å posisjonere forvaltningen for fremtidens utfordringer vil helhetlig bruk av store datasett som gir gode modeller være en måte å sikre en mer tilpasningsdyktig og adaptiv forvaltning i fremtiden.

Senter for hav og Arktis trakk frem dette mulighetsrommet allerede i 2020 i Sameksistens og bærekraft i det blå - Rapport 3: Løsninger²¹. Rapporten om deling av havdata fra Menon Economics og Wikborg Rein høsten 2025²² utdyper dette og peker på barrierer for effektiv deling av havdata. Her blir tillits- og kulturbygging trukket frem som avgjørende for å lykkes, og spesielt samarbeid på tvers av sektorer. For å oppnå

dette vil for eksempel Norsk forum for havdata²³ spille en viktig rolle i å sikre at havnæringene evner å utnytte mulighetsrommet som ligger i deling av havdata, samtidig som man ivaretar sikkerhet.

Hvordan gå frem?

Senter for hav og Arktis oppfatter et ønske og behov fra havnæringene om tettere samarbeid og tidligere involvering i prosesser som angår deres virke. Her vil økt tverrsektoriell samhandling være med på å forebygge konflikt. På sikt vil tettere samarbeid kunne bidra til å rigge statiske forvaltningssystemer til å møte mer ekstreme endringer i fremtiden. Helt sentralt her er spørsmålet om forvaltningssystemene våre i større grad skal vekte inn kunnskap om framtidige klimaendringer i beslutningsgrunnlaget, f.eks. ved arealprioriteringer og etablering av infrastruktur? Svakheten i dag er at man i stor grad benytter historiske data som grunnlag for beslutninger. Uten vektlegging av de endringene som kommer, vil beslutningene kunne bli sub-optimale for miljø, økonomi og samfunn. Noe som vil redusere mulighetsrommet for god sameksistens.

Figur 14 viser hvordan resultatene fra rapporten peker på et behov for ha felles møteplasser hvor ulike sektorer møtes for å diskutere seg frem til et felles behov for ny kunnskap. Ved å fasilitere en slik møteplass vil det legges til rette for synergieffekter mellom lokale aktører, næringsliv, forvaltning og akademia. Spesielt blir det trukket frem hvordan slike møteplasser kan bidra til å samkjøre og koordinere kunnskapsinnhenting for å muliggjøre bedre og mer robust ny kunnskap som de aktuelle aktørene etterspør.

Imøtekomme lokale, nasjonale og internasjonale forpliktelser

For å sikre levende lokalsamfunn med arbeidsplasser, samtidig som Norge innfrir sine nasjonale og globale forpliktelser, er det avgjørende å balansere lokale behov med internasjonale ambisjoner. Dette innebærer en helhetlig tilnærming som tar hensyn til både økonomisk, miljømessig og sosial bærekraft, i tråd med bærekraftbegrepets tre pilarer og FNs 17 bærekraftsmål. Et fundament for å lykkes vil ligge i samarbeid basert på tillit og god sameksistens mellom de ulike havnæringene.

Norge har inngått internasjonale avtaler som setter ambisiøse mål for å redusere klimagassutslippene med 55 % innen 2030 (Parisavtalen⁵), samarbeide om vern i internasjonalt farvann via den internasjonale havmiljøavtalen (BBNJ^{7,8}) og vern og restaurering av 30 % av landområdene våre, inkludert Svalbard, og 30 % vern av kyst og havområder (Naturavtalen⁶).

Disse internasjonale og nasjonale forpliktelsene reiser spørsmål knyttet til hvordan det skal gjennomføres på lokalt nivå, og om det gis tilstrekkelig insentiver på lokalt nivå for å innfri ambisjonene. Her vil en helhetlig og strategisk tilnærming til vern være avgjørende, og berørte aktører må involveres tidlig, og lokalsamfunnet som helhet må fremme forståelse for de langsiktige gevinstene av vern. Likefullt vil reguleringer av aktiviteter måtte basere seg på en mer helhetlig vurdering av den kumulative effekten av næringer i et område, istedenfor enkeltvis. Det krever utvikling og bruk av metodikk som hensyntar kumulative konsekvenser av parallelle prosesser og planer på et kommunalt-, fylkes- og nasjonalt nivå. Dette ble også påpekt i Rapport 3. Samtidig må det få med langsiktige positive effekter på miljø, næringsliv og samfunn. En slik tilnærming er krevende, men nødvendig for å sikre at tiltakene er bærekraftige og rettferdige.

I dag poengterer flere aktører en dissonans mellom nasjonale strategier, og konkrete løsninger på lokalt nivå. Kommunalt nivå opplever tidvis at foreslåtte tiltak ikke blir anerkjent av Statsforvalteren. Årsakene til dette kan være mange og sammensatte, men over tid vil dette kunne svekke tilliten og viljen til å strekke seg for å nå nasjonale forpliktelser. Økt interkommunalt samarbeid kan være en viktig nøkkel for å minske gapet mellom nasjonalt og lokalt nivå.

Hvordan gå frem?

Senter for hav og Arktis anbefaler en mer konkret og håndfast oppfølging av nasjonale strategidokumenter. Her ligger det et stort mulighetsrom for å konkretisere hvordan lokalsamfunn og havnæringene kan bidra til å innfri nasjonale forpliktelser. Økt grad av lokale insentiver og forankringer i tråd med ønsket målsetning vil være et steg videre. I tillegg er en samordning av krav og ambisjoner som er reelt gjennomførbart på lokalt nivå viktig. Sektorprinsippet kan gjøre det vanskelig å iverksette for eksempel balanserte arealdisponeringer på kommunalt og inter-kommunalt nivå. Summen av kravene skal oppleves som mulig, noe som fordrer at departementenes krav er forenelige med hverandre.

Levende samfunn langs kysten skaper trygghet

Den geopolitiske situasjonen i Arktis er i endring, og stiller Norge overfor nye og strengere krav til egen sikkerhet og beredskap. I både Norge i Nord²⁴, totalberedskapmeldingen²⁵, nasjonal sikkerhetsstrategi²⁶ fremheves viktigheten av levende lokalsamfunn i Nord-Norge for å sikre suverenitetshevdelse. Parallelt pekes det på viktigheten av robuste lokale verdikjeder for å sørge for leveranse av varer og tjenester også i krisetider. Samlet sett er det et økende behov for å etablere nye former for samarbeid og koordinering av aktiviteter mellom næringsliv, samfunn og militære for å sikre god sameksistens og levende samfunn langs kysten.

Det er utsikter for mange mulige kriser, hvor det vil være forskjell på varighet og omfang. Et realistisk krisescenario som vil inntreffe med økt hyppighet vil være en kortvarig krise som strømmangel grunnet ekstremvær. Her vil behovet for å ha reserveløsninger klare for å sikre strømforsyning til kritisk infrastruktur være essensielt. Parallelt vil lokal kompetanse og materiell for å utbedre skadene raskest mulig også være avgjørende. Et annet mer langvarig krisescenario vil være en ny pandemi av en slik karakter som vi opplevde i 2020. Her så man viktigheten av tett dialog mellom myndigheter og næring, samtidig viste det sårbarheten for manglende lokal sesongbasert arbeidskraft innen hvitfisknæringen²⁷. Dette er perspektiver verdt å ta med seg videre.

Parallelt med levende lokalsamfunn står vi ovenfor trusler som cyberangrep og GPS-jamming. Dette er utfordringer våre sikkerhetsmyndigheter må håndtere samtidig som vi står i andre kriser. Blant annet kan Forsvaret ha et økt behov for tilstedeværelse, noe som krever samhandling med andre interessenter og brukere av de samme områdene.

Felles for alle kriser er at alle krever et felles kunnskapsgrunnlag, og en felles god situasjonsforståelse for å være forberedt. I tillegg vil en krise kunne virke samlende og bidra til å flytte fokus fra proble-

orientert til løsningsorientert på tvers av tradisjonelle samarbeidsaktører. Likefullt vil de beste løsningene bli til ved proaktivt arbeid.

Spørsmålet når vi nå står oppi flere kriser parallelt er om vi som samfunn evner å prioritere å finne løsninger på flere problemer samtidig. Her er det naturlig å tenke at akutte problemer overskygger mer langsiktige problemstillinger. Til tross for den endrede geopolitiske situasjonen, poengteres det at klima og naturkrisen fortsatt utgjør en stor trussel og vi må ikke miste fokus fra den. Denne bevisstheten vitner om at klima og naturkrisen fortsatt tas på alvor, og både forsvar og næringsliv prioriterer å finne løsninger for å redusere og tilpasse seg endringene som allerede er her, og de som kommer.

Hvordan gå frem?

Skal vi evne å finne gode langsiktige løsninger som både hensyntar bærekraft, god sameksistens og beredskap må vi bygge bro mellom dagens sektorbaserte forvaltning, og tenke mer helhetlig på problemene vi står ovenfor. Et konkret tiltak for å samordne ulike behov er å inkludere Forsvaret i Forum for sameksistens, for å kunne ruste oss til å håndtere mulig kriser av ulik karakter. Mer radikale tiltak kan være å revidere organiseringen av Faglig forum eller utvide og styrke formaliseringen av samarbeidet mellom kystkommuner.

Lokal forankring av forsyningskjeder kan sikre matsikkerhet i krisetid, samtidig vil det bidra til å opprettholde lokal bosetting og verdiskaping i en normaltilstand. Her vil lokal innflytelse og tidlig involvering være viktig.

Grunnplanken for å lykkes med god sameksistens og bærekraftige løsninger som sikrer levende kystsamfunn er tillit, dialog, respekt og gjensidig forståelse for hverandres ønsker og behov. Får vi til det, vil vi bidra til et beredt Norge. ■

Referanser

1. Menon Economics og Sintef Ocean (2020). Sameksistens og bærekraft i det blå – Rapport 1: Status. Senter for hav og Arktis. Sameksistens og bærekraft i det blå: status | Hav og arktis
2. Forsvarsdepartementet. (04.06.2025). Forsvarsløftet – for Norges trygghet. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kortversjon-av-forsvarsløftet-ny-langtidsplan-for-forsvarssektoren/id3032809/>
3. sameksistens. Det Norske Akademis ordbok. (11.02.2026). <https://naob.no/ordbok/sameksistens>
4. coexistence. Cambridge Dictionary. (11.02.2026). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/coexistence>
5. Klima- og miljødepartementet. (04.02.2025). Norges første rapportering under Parisavtalen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/norways-first-biennial-transparency-report-under-the-paris-agreement/id3086147/>
6. Klima- og Miljødepartementet (19.12.2022). Verdens land samlet om en naturavtale. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/verdens-land-samlet-om-en-naturavtale/id2952178/>
7. BBNJ in the Arctic: New Global Ocean Rules Meet Existing Governance and Geopolitical Tensions. Senter for hav og Arktis. (02.02.2026). <https://havarktis.no/publikasjon/bbnj-arctic-new-global-ocean-rules-meet-existing-governance-and-geopolitical-tensions>
8. Klima- og Miljødepartementet, Nærings- og Fiskeridepartementet & Utenriksdepartementet. (04.06.2025). Norge slutter seg til ny internasjonal havmiljøavtale – «På jobb for havet». <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-slutter-seg-til-ny-internasjonalt-havmiljoavtale-pa-jobb-for-havet/id3107617/>
9. *Effektene av bunntåling og snurrevad på klima og havets naturlige karbonlager*. (02.09.2025). Niva. <https://www.niva.no/publikasjoner/publikasjon?cris-tinid=10284037>
10. Allmenningens tragedie. Store Norske Leksikon. (26.11.2024). https://snl.no/allmenningens_tragedie
11. Paniagua, P., & Rayamajhee, V. (2024). Governing the global fisheries commons. *Marine Policy*, 165, 106182. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2024.106182>
12. Martinsen, M. W., Hestenes, S. G., & Karlsen, A. K. (21.01.2026). *Kystvakta blir meir militær: – Det er bekymringsfullt*. NRK. https://www.nrk.no/nordland/kystvakta-bli-meir-militaer_-_det-er-bekymringsfullt-1.17730279
13. Walpole et al. (2012). *Probability & Statistics for Engineers & Scientists* (9th edition). Pearson Education, Inc.
14. Om Bellona - bellona.no. (10.03.2025). <https://bellona.no/om-bellona>
15. Strøm, S. (05.07.2024). *Fisketurister rapporterer inn hvor mye fisk de får, men tallene kan hittil ikke brukes av forskerne*. NRK. https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/fisketurister-rapporterer-inn-hvor-mye-fisk-de-far_-men-tallene-kan-hittil-ikke-brukes-av-forskerne-1.16942903
16. *Verdiskaping havfisketurisme 2023*. (18.02.2026). Senter for hav og Arktis. <https://havarktis.no/publikasjon/verdiskaping-havfisketurisme-2023>
17. *Turistfiskerapport*. (18.03.2025). Fiskeridirektoratet. <https://www.fiskeridir.no/rapporter/turistfiskerapport>
18. Referanseflåten. (13.02.2026). Havforskningsinstituttet. <https://www.hi.no/hi/tokt/referanseflaten-1>
19. Energidepartementet, Klima- og Miljødepartementet & Nærings- og Fiskeridepartementet. (20.06.2025). Regjeringen møter aktører om sameksistens til havs. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/presseinivasjon-forum-for-sameks-til-havs/id3109694/>
20. Dreiebok og prinsipper - Offshore Norge. (19.02.2026). Offshore Norge. <https://www.offshorenorge.no/temaer/sameksistens/dreiebok-og-prinsipper/>
21. Menon Economics og Sintef Ocean (2020). Sameksistens og bærekraft i det blå – Rapport 3: løsninger. Senter for hav og Arktis. <https://havarktis.no/publikasjon/sameksistens-og-baerekraft-i-det-bla-losninger>
22. Deling av havdata: Innhenting og deling av havdata fra næringsaktører. (05.02.2026). Menon Economics & Wikborg Rein. <https://menon.no/prosjekter/deling-av-havdata-innhenting-og-deling-av-havdata-fra-naeringsaktorer>
23. Norsk forum for havdata. (19.02.2026). <https://>

- www.forskningsradet.no/portefoljer/klima-miljo/havforskningstiaret/norsk-forum-havdata/
24. Kommunal- og distriktsdepartementet & Utenriksdepartementet. (26.06.2025). Norge i Nord. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/norge-i-nord-nordomradepolitikken-i-en-ny-virkelighet/id3116799/>
 25. Justis- og beredskapsdepartementet. (10.01.2025). Totalberedskapsmeldingen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20242025/id3082364/>
 26. Statsministerens kontor. (08.05.2025). Nasjonal sikkerhetsstrategi. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-sikkerhetsstrategi/id3099304/>
 27. Sjømatnæringen og Covid-19 - Tiltak, strategier, muligheter og utfordringer. (24.05.2023). SINTEF. <https://www.sintef.no/publikasjoner/publikasjon/2153650/>

Hovedforfattere:

Nikolai Enok Anfeltmo, Vebjørn Jacobsen Mellum

Forsidebilde:

Audun Rikardsen

ISBN

Trykt versjon: 978-82-93806-09-7

Digital versjon: 978-82-93806-10-3

Layout & trykk:

Grafiske tjenester, UiT

UiT Norges
arktiske universitet

Senter for
hav og Arktis